

Traballo de
fin de grao

Autora: Noelia Arias Campello

Titor: Andrés Domínguez Almansa

O galego, de lingua
popular a lingua morta?
O deber da educación
cunha lingua minorizada.

El gallego, ¿de lengua
popular a lengua
muerta? El deber de la
educación con una
lengua minorizada.

Galician language, from
a popular language to a
dead language? The
education system's duty
with a minorized
language.

Xullo 2020

RESUMO

Preséntase unha investigación centrada na realidade educativa da lingua galega, tendo en conta o seu contexto e situación de lingua minorizada. Séguese unha metodoloxía mixta mediante a que se analizan algúns dos elementos fundamentais da Educación Primaria: o Decreto 105/2014, os libros de texto máis empregados nas aulas da comunidade e dúas enquisas realizadas a docentes e alumnado. Con isto, tamén se leva a cabo unha experiencia innovadora na materia de lingua galega con alumnado de 6º de Primaria, que se desenvolve de forma virtual, debido á situación provocada polo Covid-19. A análise realizada mostra a profunda fenda existente entre acción e intención, que se deixa ver pola escasa valoración como ben singular e propio da lingua galega tanto na normativa como nos manuais escolares, que provoca un bucle do que docentes e alumnado non conseguen saír, pese a manifestar unha motivación e interese, por formarse e abordar unha docencia do galego máis centrada na súa problemática como lingua en franco retroceso social.

Palabras chave: lingua galega, lingua minorizada, eivas curriculares, manuais acríticos, cambio metodolóxico.

RESUMEN

Se presenta una investigación centrada en la realidad educativa de la lengua gallega, teniendo en cuenta su contexto y situación de lengua minorizada. Se sigue una metodología mixta, mediante la que se analizan algunos de los elementos fundamentales de la Educación Primaria: el Decreto 105/2014, los libros de texto más usados en las aulas de la comunidad y dos encuestas realizadas a docentes y alumnado. Con todo esto, también se lleva a cabo una experiencia innovadora en la materia de lengua gallega con alumnado de 6º de Primaria, que se desarrolla de forma virtual, debido a la situación provocada por el Covid-19. El análisis realizado muestra la profunda brecha existente entre acción e intención, que se deja ver por la escasa valoración como bien singular y propio de la lengua gallega tanto en la normativa como en los

manuales escolares, lo que provoca un bucle del que los docentes y el alumnado no consiguen salir pese a manifestar una motivación e interés por formarse y abordar una docencia del gallego más centrada en su problemática como lengua en franco retroceso social.

Palabras clave: lengua gallega, lengua minorizada, defectos curriculares, manuales acrílicos, cambio metodológico

ABSTRACT

This research is focused on the Galician language's educative situation, having on mind the context and its situation as a minorized language. In order to investigate this, this research analyse some of the main educative system's elements as the Decree 105/2014, the most used textbooks and two different surveys made to teachers and students. We also did an innovative virtual experience with sixth-graders into the Galician subject, due to the Covid-19's situation. The analysis done shows the deep gap between action and intention, which is seen by the low valuation as a unique element that the decree and the textbooks have about the Galician language. This introduce the teachers and the students into a loop from which they do not manage to leave, despite their motivation and interest to know more about how to teach the Galician language having on mind its problematic as a language who is disappearing.

Keywords: Galician language, minorized language, curricular faults, acritical textbooks, methodological change

ÍNDICE

RESUMO.....	2
INTRODUCCIÓN	5
1. AS LINGUAS MINORIZADAS COMO PATRIMONIO INMATERIAL	7
1.1. Patrimonio inmaterial	7
1.2. Linguas minorizadas	9
1.2.1. Evolución histórica da lingua galega.....	13
1.2.2. O galego na educación	16
2. METODOLOXÍA.....	19
3. A REALIDADE DA MATERIA DE LINGUA GALEGA NA ESCOLA: DA INCONSISTENCIA NORMATIVA ÁS POSIBILIDADES DA ACCIÓN DIDÁCTICA.....	23
4. DISCUSIÓN: A EMPATÍA CUNHA LINGUA MINORIZADA E A NECESARIA REINTERPRETACIÓN DA EDUCACIÓN DA LINGUA GALEGA	45
CONCLUSIÓNS	48
REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS	50
ANEXO I.....	54
ANEXO II.....	55
ANEXO III.....	59
ANEXO IV	63

INTRODUCCIÓN

Que significa a lingua galega para vostede? Para min sempre foi a miña lingua, falo galego e dende ben pequena estiven rodeada de galegofalantes, o cal me levou a considerar impensable a existencia de prexuizos cara a nosa lingua ou a existencia de xente galega que non vise como algo normal falar galego. Porén, un profesor de Lingua Galega do instituto demostroume que isto non era a norma xeral.

Este profesor explicounos como na súa infancia e xuventude a súa lingua de uso fora sempre o castelán, porque consideraba o galego unha lingua interesante, pero unha lingua que ninguén podería escoller para empregar no seu día a día, tan só os intelectuais e investigadores. Por fortuna, no noso instituto descubriu que esa realidade que a el lle parecía imposible si existía, os mozos e mozas usábanos o galego con total normalidade sen percepción ou consciencia dos prexuizos alleos.

Esta, para el, nova normalidade na que se integrou fixo que se dera conta de que a lingua galega non era só unha lingua para intelectuais, unha lingua morta... Atoparse nun sitio no que a lingua galega era empregada con total naturalidade, como algo tan propio como a propia paisaxe, fixo que se repensara todo o seu pensamento pasado e se proxectase dun xeito novo cara ao futuro.

Esta historia impactoume tanto que, a partir dese intre, comecei a interesarme pola situación lingüística da nosa comunidade, dándome conta da gran carencia que existe ao redor da lingua. Os nenos e nenas de hoxe crecen nun mundo, maioritariamente, castelanfalante onde, incluso teñen máis fácil acceder ao inglés que ao galego. A lingua galega a nivel educativo converteuse nunha lingua máis a estudar, mediante unha metodoloxía que lle outorga maior importancia á súa aprendizaxe formal sen deterse noutras cuestións relevantes.

A lingua galega está nunha situación sen retorno, estamos nun punto no que a poboación máis nova non se sente cómoda empregando o galego porque o seu entorno non o emprega. Segundo o *Mapa Sociolingüístico de Galicia para o*

ano 2004 (2008), recóllese unha progresiva perda de falantes. Dende 1992, produciuse un retroceso de 22,1 puntos no uso habitual do galego.

Actualmente, este retroceso segue vixente, e entre aquelas persoas que manteñen o uso do galego compróbase o xurdimento dunha variedade que podemos clasificar como perigosa: o novo galego urbano. Caracterízase por eliminar case por completo aqueles elementos enxebres da nosa lingua, que son o que a fan diferente e única, de feito destacan os castelanismos, a despalatalización do fonema fricativo prepalatal ou posalveolar xordo ou a clara indistinción do timbre das vogais galegas (González, 2008).

Con todo isto, os nenos e nenas prefiren empregar outra lingua antes que o galego ou ben falan un galego espurio que vai en detrimento da lingua real. Como ben dixo Castelao, *“se aínda somos galegos, non é máis que por obra e graza do idioma”*, un pobo que descoñece o significado da súa lingua é capaz realmente de facela vivir no tempo? Eu considero que non e, por defensa da lingua coa cal me identifico e por respecto ás persoas que no pasado loitaron e padeceron pola súa consideración e dignificación, adquiero o compromiso docente de evitar a súa caída na banalidade, seguramente primeiro chanzo cara a súa desaparición.

Por este motivo é importante desenvolver esta realidade nas aulas, os nenos e nenas estudan a lingua galega, si, pero séntense identificados con ela? Este traballo ten como obxectivo principal calibrar en que situación se atopa a nosa lingua no ámbito educativo. Partindo da hipótese de que para educar no seu aprecio como expresión cultural non abonda con abordala dende a perspectiva lingüística, senón que hai que poñela en relación coas dimensións histórica e social, de forma que o alumnado sexa quen de entender que traballamos cunha lingua en situación de fragilidade e, en función disto, xerar un proceso de reflexión e actuación sobre a súa posible permanencia como lingua viva.

Á súa vez a investigación presenta uns obxectivos específicos:

- Analizar o marco normativo educativo no que se desenvolve a lingua galega.
- Comprobar como se sustancia o marco curricular nos manuais escolares, xestores por excelencia das rutinas escolares.

- Analizar as representacións do profesorado de Educación Primaria sobre o ensino do galego e o seu posible significado cívico.
- Analizar as representación do alumnado de Primaria sobre a lingua galega.
- Diseñar e desenvolver unha actuación didáctica innovadora e real, mediante a virtualidade, con alumnado de Primaria, para comprobar en que medida se cumpre o obxectivo principal desta investigación. Atendendo, ao mesmo tempo, ás potencialidade e eivas da docencia telemática.

1. AS LINGUAS MINORIZADAS COMO PATRIMONIO INMATERIAL

Falar de patrimonio supón para a Real Academia Galega, na súa terceira acepción, referirnos ao *“conxunto de cousas materiais ou inmateriais de certa antigüidade e importancia recoñecida, pertencente a unha colectividade.”* (Real Academia Galega, 2012).

Esta definición preséntanos o patrimonio inmaterial (obxecto a estudar neste traballo relacionándoo coas linguas) e é que, o patrimonio inmaterial trata de protexer e salvagardar aqueles aspectos culturais que se ven en perigo e que forman parte da identidade, da cultura e da individualidade dun pobo.

Ante isto, xorde a problemática das linguas minorizadas, aquelas linguas que, convivindo con outra nun mesmo territorio se ven menosprezadas, contando cunha menor presenza nos ámbitos públicos en favor da lingua dominante. Xorden entón preguntas, acaso estas linguas non son parte da identidade e da cultura do pobo? Non son obxecto de protección? E a máis importante de todas, poden as linguas formar parte do noso patrimonio inmaterial?

1.1. Patrimonio inmaterial

Cando se pensa en patrimonio, tende a vírsenos á mente elementos arquitectónicos que presentan un valor estético ou histórico. Porén a intención da protección do patrimonio é a de protexer a memoria, a cultura e a

identificación das persoas, por este motivo a escolha dos elementos patrimoniais non se poden levar a cabo sen ter en conta ás persoas.

Só se pode levar a cabo unha verdadeira protección e posta en valor do patrimonio material partindo do patrimonio inmaterial e da memoria, cultura e emoción da poboación. Que quere dicir isto? Que, se se establece como patrimonio elementos alleos á poboación e aos sentimentos da mesma, o resultado será nefasto pois, a xente non se sentirá identificada xa que o patrimonio non pode ser imposto, debe nacer da necesidade e da emoción. Por este motivo o patrimonio inmaterial presenta unha importancia fundamental, e é que está ligado co material sendo o sustento ou base que fai que a poboación realmente o acepte e desexa protexelo.

Poder chegar a esta afirmación non foi un camiño sinxelo, de feito durante séculos, os requisitos para poder ser considerado patrimonio eran que *“tiña que ser estable, estático, con uns valores intrínsecos e unhas calidades de autenticidade”* (Munjeri, 2004). Estes requisitos afastábanse moito de ter en conta ás persoas, dando lugar a problemáticas nas que a poboación non se sentía identificada co que se establecía como patrimonio.

Así foi como se levou a cabo a Conferencia de Nara en Xapón, en 1994 na que se revisaron os requisitos que establecían a autenticidade, aceptando que en toda sociedade existen elementos patrimoniais materiais e inmateriais (Munjeri, 2004). A partir de aquí a revolución das consideracións do patrimonio non se detivo, ata o apoxeo que supuxo a Convención para a Salvagarda do Patrimonio Cultural, levada a cabo pola UNESCO no 2003. Nesta, ademais de concretar a definición e vías de protección do Patrimonio Inmaterial, tamén se estableceu un Comité Intergobernamental para a Salvagarda do Patrimonio Cultural Inmaterial que se encargará de garantir que os acordos da Convención se cumpran (Organización das Nacións Unidas para a Educación, a Ciencia e a Cultura, 2011).

No artigo 2.2 das disposicións primeiras desta convención, queda establecido o que entra dentro do marco considerado Patrimonio Inmaterial (ONU, 2011):

- Tradicións e expresións orais, incluído o idioma.
- Artes do espectáculo

- Usos sociais, rituais e actos festivos.
- Coñecementos e usos relacionados coa natureza e o universo
- Técnicas artesanais tradicionais.

A partir deste intre, comezaron os traballos e investigacións para lograr a protección de moitas manifestacións culturais merecedoras de ser recoñecidas baixo o marco de Patrimonio Inmaterial. Algúns exemplos son o flamenco, a dieta mediterránea ou os Castells cataláns, porén, na Conferencia de 2003 xa se propuxeron para formar parte do Patrimonio inmaterial a lingua Zapara do Amazonas ou a Garifuna de América Central (Zanlongo, s.d.).

Todas estas linguas foron nun momento linguas minorizadas e chegaron a ser minoritarias por cuestións de perda de falantes, de vitalidade e de fortaleza. Por sorte, a protección dende a UNESCO xunto con outras medidas de defensa e posta en valor, fan que estas linguas se manteñan e, cando menos queden na memoria da poboación a través do seu estudo nas escolas e do rexistro da inmensa cultura que gardan as súas palabras.

Non todas as linguas menosprezadas compren cos requisitos da UNESCO para ser protexidas baixo o título de Patrimonio Cultural Inmaterial da Humanidade, pero, realmente temos que esperar a que unha lingua teña só cinco falantes activos, como lle ocorría á lingua Zapara no 2001 (Zanlongo, s.d.), para que os membros da súa comunidade comecen a protexela e a decatarse do futuro que lle espera se non se revitaliza? Para isto é imprescindible coñecer a historia doutras linguas na mesma situación, das linguas minorizadas.

1.2. Linguas minorizadas

Para comezar, é fundamental diferenciar entre linguas minorizadas e linguas minoritarias. Estas últimas son aquelas linguas que presentan, nun territorio específico, un número reducido de falantes en relación, sempre, con outra lingua (Fundéu,2011).

Por outra parte, as linguas minorizadas son aquelas linguas que, por diferentes motivos (políticos ou sociais), se atopan controladas, de feito, segundo afirma Julio Alonso Arévalo (2011), unha lingua minorizada é aquela que presenta

unha historia de marxinación ou prohibición con respecto a outra lingua coa que convive. Unha lingua será considerada minorizada cando, entre outras circunstancias, se atope, restrinxida legalmente no uso social en prol da lingua dominante, os seus usuarios se vexan obrigados a aprender a lingua dominante mentres que os falantes de dita lingua non teñan a obriga de aprender a minorizada e, por tanto, a comunidade lingüística minorizada forme parte do gran grupo que configura a comunidade lingüística dominante (Calaforra, 2003).

Como se pode comprobar son realidades moi diferentes nas que a presenza dunha non presupón a da outra, é dicir, unha lingua pode ser minorizada pero non minoritaria, como é o caso do galego. É necesario definir tamén o termo de diglosia ao ser a situación na que se desenvolven estas linguas e que, segundo a Real Academia Galega (2012) se di da *“situación dunha comunidade que utiliza dúas linguas, cando unha das cales, polo xeral a lingua inicial, é considerada inferior á outra, e a lingua con máis prestixio se utiliza nas relacións sociais máis elevadas.”*

Por tanto, son moitas as linguas minorizadas ao redor do mundo, porén resulta curioso resaltar como a súa historia ou situación actual é realmente parella entre todas elas. Para comprobar isto imos revisar a historia dalgunhas linguas minorizadas, como é o caso, por exemplo, do frisón, unha lingua falada por catrocentos setenta e oito mil persoas nos Países Baixos, Alemaña e Dinamarca (Lewis, Gary, Charles, 2015, cit. en Belmar, 2016).

O frisón é unha lingua cunha historia sempre ligada ao holandés, así pasou de ser a lingua da lexislación, da literatura... a, a partir da Idade Media, quedar moi relegada ao ámbito rural en prol do holandés que gañaba forza (Bonnema, 2013)

O punto de ruptura a favor do frisón xorde a partir do século XIX e máis concretamente en 1879, cando se elaborou unha ortografía oficial de frisón, redactouse tamén, un diccionario desta lingua, unha gramática e introduciuse posteriormente no mundo da educación. Pese a esta melloría e o inicio dunha corrente de pensamento en favor da protección do idioma, todo o país estaba moi dividido lingüisticamente, así, no rural existía un predominio do uso do

frisón mentres que nas urbes primaba o uso do holandés ou do frisón urbano (Bonnema, 2013).

Pouco a pouco, a labor de normativización do frisón lograron situar dita lingua como obrigatoria en todas as escolas do país, en 1995 foi recoñecida como unha lingua administrativa xunto co holandés, etc (Bonnema, 2013). Non obstante, actualmente, o uso da lingua non se corresponde con esta protección política.

A nivel social, o holandés segue sendo a lingua escollida pola maior parte da poboación que entende a importancia do frisón pero non o emprega. A día de hoxe, o frisón pese á protección das autoridades, mantense como unha lingua empregada nos ámbitos rurais e, os seus usuarios, habitualmente, mudan de lingua ao dirixirse a autoridades, no ámbito público, etc (Bonnema, 2013).

Outro caso popular e estudado é o Escocés, a lingua propia das Lowlands escocesas (as terras baixas de Escocia), falado por, aproximadamente, un millón, seiscentas trinta mil persoas (Lewis, Gary, Charles, 2015, cit. en Belmar, 2016). Trátase dunha lingua minorizada moi particular, porque a súa historia está chea de influencias debido ás diferentes invasións, reinados... no territorio escocés ao longo dos séculos. Así, principalmente, o escocés provén do dialecto Old Northumbrian e do inglés antigo, con diferentes achegas lingüísticas posteriores do francés, dos viquingos... (Macafee, Aitken, 2002).

Precisamente por este pasado tan cruento e variado existen moi poucos rexistros sobre a evolución da lingua e a súa propia presenza entre a cidadanía (Macafee, Aitken, 2002). O que está claro é que a construción da propia lingua foi lenta e albergando influencias de moitos outros idiomas que é un dos motivos que nos permite afirmar a independencia do escocés con respecto do inglés, pese a que aínda a día de hoxe sexan moitos os que o cheguen a clasificar como dialecto.

Ata finais do século XV, Escocia mantíñase como unha unidade independente no que o seu idioma estaba presente na súa topografía, nos escritos legais... porén, debido aos exiliados forzados dos séculos XVI e XVII o inglés entrou con forza na cultura escocesa mudando a súa linguaxe (Macafee, Aitken, 2002).

Pouco a pouco pese a que se mantén o escocés como a lingua do Parlamento, a anglicización foi sendo inmutable pois, o inglés comezaba a verse como un idioma máis culto e foron moitas as críticas e burlas ás linguas do norte ao considerarse as linguas bárbaras. Aproveitando isto, o inglés introduciuse tamén nos escritos de Escocia para intentar homoxeneizar o idioma empregado no territorio e alfabetizar á poboación na lingua inglesa, un dato que pon en valor isto é que tras o 1600, os textos impresos eran na súa ampla maioría anglosaxóns (Macafee, Aitken, 2002).

Esta decadencia xeneralizada de perda de valor da lingua en favor do inglés mantense, con certos intres de rexurdimento, ata o século XX. Estes foron os anos dos nacionalismos, que, no caso de Escocia, supuxo un movemento cultural, o “Scottish Renaissance”, do que destaca a creación do “Synthetic Scots” onde a través dun estudo dos diferentes dialectos da lingua, formas antigas... buscou a creación dunha variedade estándar (Carrera, 1986).

A partir deste intre, a labor pola normativización da lingua non tivo freo, conseguindo a súa presenza nos medios de comunicación, a creación dunha ortografía e, actualmente a súa presenza nas Universidades a través de materias optativas para estudar a lingua ou a súa historia (Carrera, 1986).

O problema actual do escocés xa non é a nivel institucional ou falla de protección governamental, o problema, ao igual que sucedía co frisón, é a súa baixa apropiación por parte da poboación. Pese a que o número de falantes é moito maior que o frisón, o problema no caso do escocés é que a poboación coñece a lingua pero non se sente identificada con ela, de forma que prefire e outórgalle maior valor, ao inglés (Carrera, 1986).

Como se pode comprobar, o problema coas linguas minorizadas no mundo actual non é tanto un problema de protección lexislativa, que tamén. Máis ben, o inconveniente fundamental co que se atopan estas linguas é a falta de persoas que crean nelas, que lle dean oportunidades e que devezan por revivilas e outorgarlles un futuro rico pois, sen falantes os pobos non viven.

1.2.1. Evolución histórica da lingua galega.

A lingua galega é unha lingua minorizada, cuxa historia non é moi dispar da das linguas que acabamos de presentar. É básico, para comprender a súa situación na actualidade e como chegamos a ela, analizala dende una perspectiva temporal.

Obviando a súa xénese e coñecendo as súas grandes épocas de esplendor, podemos comezar pola etapa medieval. Un período histórico marcado, a nivel cultural, polo uso do galego como lingua empregada para a lírica trobadoresca en todo o Século XIII. Neste período, a invasión musulmá e a loita constante contra as invasións Viquingas, levou á adhesión de Galicia á coroa Galaico-ástur-leonesa que desenvolveu unha sociedade eminentemente rural cuns reducidos grupos aristócratas, encargados do rexurdimento dos mosteiros (Monteagudo, 1999).

Nesta época medieval o galego tivo unha importancia notoria ao ser a lingua da administración, da xustiza, da vida eclesiástica... porén, dende o reino de Castela comezou a impulsarse a lingua castelá, que foi gañando adeptos, conseguindo situarse como a lingua de referencia tamén na nosa comunidade, e pouco a pouco a lingua galega entrou nos coñecidos séculos escuros, cuxo inicio se enmarca no século XVI, pero que só son a conclusión duns reinados centralistas anteriores (como o reinado dos Trastámara no S.XIV), tal e como nos expón Henrique Monteagudo (1999).

A vitoria destas políticas centralistas de imposición do castelán, dáse por unha primeira fase de envío dunha nobreza foránea que non coñecía o galego e que, por tanto, impoñía nos seus territorios o castelán. Nos séculos XVII-XVIII dáse a segunda fase desta asimilación lingüística, a maioría da poboación seguía sendo galegofalante, pero esta era unha sociedade eminentemente rural e analfabeta pois, empregouse a ascensión social como método para lograr a asimilación lingüística, traballando cos grupos sociais “cultos” impoñéndolles o castelán e promovendo dita lingua como a lingua do futuro e profesando o estereotipo do atraso e inutilidade de toda lingua que se afastase da nacional (Monteagudo, 1999).

Nestes tempos, o galego mantívose tamén entre eruditos, unha mostra disto foi a labor de Frei Martin Sarmiento, quen, como nos conta Henrique Monteagudo (1999), empregou a nosa lingua para crear cultura pero tamén para reivindicar a súa valía apoiando a presenza do galego nas escolas e, demostrando que o castelán non era unha lingua cortesá tan perfecta como se quería vender.

O século XIX marca un dos períodos máis importante para a nosa lingua. Por un lado, as políticas de centralización van continuar neste período e é de destacar a situación de dialecto na que se atopaba o galego, que estaba practicamente prohibido nas cidades onde só o empregaban os obreiros máis humildes (Monteagudo, 1999).

Por outro lado, a nivel sociolingüístico dáse o Rexurdimento da lingua galega, e é que se desenvolveron diferentes correntes de pensamento que apostaban pola singularidade da lingua galega e das que numerosos eruditos da época se fixeron eco para conseguir dignificar a lingua eliminando a etiqueta de dialecto, buscaron crear unha variedade lingüística e, en xeral, devolverlle o esplendor e os dereitos que lle foran arrebatados (Monteagudo, 1999).

Nesta labor destaca, sen lugar a dúbidas, Rosalía de Castro que puxo o primeiro bloque para a gran reforma social e lingüística. Nos anos seguintes, chegando ao Século XX, o labor de desenvolvemento cultural na nosa lingua foi inmenso, destacando a creación da Real Academia Galega en 1906, os inicios de manifestos galeguistas, a creación do partido galeguista, publicacións de revistas na nosa lingua con intelectuais como Murguía, Castelao, Risco...

Como podemos ver, Galicia e a lingua galega lograra recuperarse deses séculos escuros nos que non só se ocultou a riqueza da lingua senón que se dispuxeron uns mecanismos de desprezo lingüístico que calaron na sociedade, incluso nos galegofalantes. Porén, coa chegada da ditadura poderíamos dicir que entramos nunha segunda etapa de escuridade na que a lingua se volve a considerar dialecto, na que, de novo, se introducen, de forma imposta, persoas foráneas que descoñecen a nosa lingua para educar e que así os nosos nenos e nenas volvan a sentir que a lingua galega non é digna, válida nin culta.

Todo isto convive neses longos corenta anos de represión co legado que os intelectuais do Rexurdimento nos deixaran, porque nestes tempos moitos

intelectuais seguiron esforzándose e arriscaron a súa vida por manter vivo o noso idioma, traballando dende o exilio para garantir que toda a labor realizada non se esquecese. Isto foi o que permitiu que incluso coa rexia censura da ditadura, se publicara literatura en galego, se crearan asociacións culturais...

Baixo o amparo normativo, a lei de Normalización Lingüística de 1983 marcou, tamén un antes e un despois para a nosa comunidade pois, senta as bases para unha verdadeira actuación política e institucional que garanta a presenza e respecto da lingua galega en todas as dimensións sociais.

Nesta situación que chega aos nosos días, onde cada vez máis a nivel institucional o galego ten un maior papel e, a poboación fala cada vez menos galego. Isto é debido a que estas políticas buscan o mantemento lingüístico pero non atenden á situación social na que xa se atopaba a nosa comunidade, onde a maior parte da poboación urbana empregaba a lingua castelá fronte á galega e os prexuízos contra a lingua estaban xa moi arraigados na poboación.

A sociedade galega leva enfrontándose durante moito tempo a políticas de centralización que buscaban a substitución lingüística. Algo que foi gañando adeptos sobre todo nas cidades, e é que se a lingua se mantivo ao longo da historia é porque Galiza sempre foi unha comunidade eminentemente rural, pero a estampa da Galicia actual é moi diferente. Como nos deixa constancia Xulio Pardo de Neyra (2012), a poboación do rural que empregou o galego durante séculos está emigrando ás cidades onde o castelán impera. Desta forma, o resultado que se produce é unha sociedade con cada vez menos falantes habituais en galego e con máis monolingües en castelán. Porén as accións institucionais, entre as que destacan, para a promoción lingüística, as de carácter educativo, melloraron cuantitativamente a competencia lingüística da poboación en lingua galega (Monteagudo, Loredó, Vázquez, 2018).

Por tanto, pese a que cada vez máis a poboación sexa castelanfalante, debemos dicir que un 60% deses monolingües en castelán son “falantes potenciais” (Monteagudo, Loredó e Vázquez, 2018), é dicir xente que pese a que non usa o galego si conta coas capacidades necesarias para poder falalo e escribilo.

Actualmente, a conclusión de todo isto está repercutindo nas sociedades máis novas que cada vez son máis monolingües en castelán e é que, o único coñecemento do galego que presentan é o que se lles aporta dende a escolas. Isto é moi importante para poder falar do futuro da nosa lingua, pois se o escaso contacto que os nenos e nenas galegos teñen coa lingua é na escola, as políticas de educación en materia lingüística deberían estar encamiñadas a un fomento da expresión e de emprego da lingua, enriquecéndoa e poñéndoa en valor, porén, unha vez máis, a realidade é diferente e é necesario analizala.

1.2.2. O galego na educación

A raíz do Decreto 3/1983, no que se expoñía, no título III, as medidas a adoptar con respecto á lingua galega no ensino, elaboráronse diferentes decretos educativos ao longo do tempo que teñen de base estes principios para garantir e promover a lingua galega entre os máis pequenos.

O decreto 247/1995 mantivo a presenza da materia de lingua galega en todos os niveis educativos obrigatorios e estableceu para a Educación Primaria, no seu artigo 4.3, a medida de impartir en galego dúas áreas de coñecemento, das cales unha sempre sería Coñecemento do medio natural, social e cultural. Desta forma, en todos os centros educativos con alumnado do segundo e terceiro ciclo de Educación Primaria, impartiríanse tres materias en galego.

Estas medidas supuxeron unha melloría nos niveis de coñecemento e competencias en lingua galega por parte da xuventude, así se nos recolle no *Resumo de Resultados de Lingua e Sociedade en Galicia 1922-2016*, elaborado polo Seminario de Sociolingüística (2018). Porén, neste mesmo estudo tamén se fai referencia a un retroceso ocorrido tras o ano 2010, no que a lingua galega comezou a ter menor presenza nas aulas e, por tanto, nas habilidades dos nenos e nenas comparable á situación que vivía a nosa lingua antes dos anos noventa.

Que pasou no 2010 en materia educativa? Promulgouse o Decreto 79/2010, do 20 de maio, para o plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia. Este decreto busca desenvolver unha competencia en ambas linguas oficiais e adquirir competencia en linguas estranxeiras, establecendo no seu artigo 6, as medidas para a Educación Primaria, onde se promulgaba que a materia de

Matemáticas sería impartida en lingua castelá e a de Coñecemento do Medio Natural, social e cultural en lingua galega, neste mesmo artigo dísenos que *“cada centro educativo,(...), decidirá a lingua en que se impartirá o resto de materias de cada curso, garantindo que as materias en galego e en castelán se distribúen na mesma porcentaxe de horas semanais...”*.

O problema deste decreto é que no seu artigo 21 tamén nos establecía que:

A Administración educativa fomentará a impartición de materias en lingua(s) estranxeira(s), principalmente en inglés, co obxectivo de que, de maneira progresiva e voluntaria, os centros educativos poidan chegar a ofrecer ata un máximo dun terzo do seu horario lectivo semanal en lingua(s) estranxeira(s) (Decreto 79/2010, páx. 2946).

Desta forma, este decreto aspira (xa que segue vixente) a que nas escolas galegas se chegue a equiparar en horas de docencia a lingua castelá, a lingua galega e unha lingua estranxeira, pese a que o seu contexto é moi diferente.

Recordemos a historia recente da lingua, na cal os datos nos expoñían unha clara preferencia polo castelán nas urbes, isto viuse reflectido nas aulas, de forma que, podendo escoller, as escolas déronlle primacía ao castelán e á lingua estranxeira fronte ao galego. Isto que, como alumna puiden comprobar, vese reflectido no estudo da Real Academia Galega (2018) antes citado.

Actualmente o Decreto 105/2014, que establece o currículo da Educación Primaria na nosa comunidade, establece no seu artigo 3 do Título I que un dos obxectivos desta etapa é *“Coñecer e utilizar de xeito apropiado a lingua galega e a lingua castelá, e desenvolver hábitos de lectura en ambas as linguas.”* É dicir, unha vez máis este decreto segue a darlle o mesmo trato á lingua galega e á lingua castelá, de feito no seu Título II, Capítulo I, artigo 8.4 marca que *“a área de lingua galega e literatura terá un tratamento análogo á de lingua castelá e Literatura”*. Como podemos comprobar, pese á historia e o pasado de desigualdade entre as dúas linguas oficiais de Galicia, non é suficiente para que dende a Administración consideren necesario desenvolver un ensino en lingua galega de carácter máis social do que se lle pode dar á lingua castelá.

Esta lexislación en materia educativa fórmase considerando que as linguas se atopan nunha situación de igualdade pero, como podemos garantir unha competencia igual en ambas linguas se a maioría do alumnado sabemos que

fóra da aula non están en contacto coa lingua galega? Non se pode pretender desenvolver unha competencia real nunha lingua sen, como nos di Pardo de Neyra (2018,p.259), ter en conta *“os factores psicosociais e afectivos do alumnado: curiosidade, motivación, flexibilidade, sensibilidade, capacidade de adaptación e observación, ansia polo coñecemento e respecto, moito respecto pola cultura en toda a laxitude do termo.”*

As nenas e nenos galegas descoñecen a historia, as implicacións de todo o pasado, en xeral, descoñecen a súa cultura e isto, sumado á globalización, o seu monolingüismo en castelán... fai que o galego estea nun serio perigo que estamos a tempo de remediar e intentar salvar, facéndoos conscientes e partícipes da perda cultural e de identidade que eles mesmos están a provocar.

Como podemos facer isto? Pois ben, Pardo de Neyra (2018) fálanos de achegar aos nenos e nenas á cultura, á historia da nosa comunidade pero tamén ao presente falándolles dende a realidade e sen ocultar os momentos máis escuros aos que os galegos e galegas tiveron que facer fronte. Os e as docentes deben facerse eco de todas as posibilidades de achegar a lingua á realidade dos nenos/as, sendo os profesionais que lles aporten aos nenos e nenas a posibilidade de conectar coa realidade galega que doutro xeito non chegarían a coñecer (Pardo de Neyra, 2018).

A motivación é a base do aprendizaxe e, debemos aceptar que a día de hoxe, para a maioría dos nenos e nenas de Galicia a aprendizaxe do galego é a aprendizaxe dunha segunda lingua, polo que para garantir un bilingüismo, no que a lingua galega teña posibilidades de ser empregada, debemos fomentar un ensino da lingua dende a realidade e a ruptura dos estereotipos afianzados en toda a sociedade que tanto dano nos fixeron ao longo da historia.

2. METODOLOXÍA

Nesta investigación empréganse diferentes estratexias e métodos de análise en relación coa obtención de resultados que permitan cumprir os obxectivos propostos, integrados en catro fases:

1. Seguindo unha estratexia cualitativa, recollendo datos cos que construír categorías ou proposicións teóricas fiables e explicativas dos resultados obtidos (Quecedo, Castaño, 2002), procédese á análise do decreto 105/2014 polo que se establece o currículo para a Educación Primaria en Galicia.
2. Seguindo esta liña, analízanse os libros de texto como instrumento dominante nas rutinas das aulas. Neste caso os das editoriais Santillana e Anaya, para os cursos de 4º e 6º de EP. Aténdese aos seus contidos en relación co que se establece no decreto 105/2014 para a materia de lingua galega, establecendo unha comparación cos da materia de lingua castelá. É importante advertir que a elección destas dúas editoriais non é aleatoria, pois, como se demostra nas enquisas á comunidade docente, o 43,8% do profesorado emprega os textos de Santillana e o 24% os de Anaya.
3. A terceira variable a estudar serán as enquisas pasadas a docentes e alumnado de Educación Primaria. Realizadas a nivel autonómico, cunha participación de 165 suxeitos na enquisa a docentes e 61 na do alumnado. Ambas correspóndense cos Anexos II e III, respectivamente, porén destacar que a dos docentes conta con un total de dezasete preguntas, das cales catorce son de resposta pechada para recadar información máis específica. As outras tres restantes, son de resposta aberta, pretendendo acadar unha visión máis xenérica.

A dirixida ao alumnado conta con dezanove preguntas, das cales dezasete son de opción múltiple, catro delas ligadas á visualización dun vídeo que busca a reflexión e posta en dúbida da súa propia realidade. As dúas restantes correspóndense con preguntas de resposta aberta na que o alumnado poida expresarse e ofrecer a súa opinión máis persoal.

Ambos cuestionarios serán estudados dende unha perspectiva cuantitativa, atendendo ás respostas e á súa correspondencia cos resultados. Porén, as respostas abertas deben analizarse dende unha perspectiva cualitativa que

deixe constancia da intencionalidade dos e das enquisadas á hora de responder e en relación aos obxectivos e á viabilidade da proposta didáctica.

En conxunto, para a análise de todas estas variables séguese unha metodoloxía mixta. Cuantitativa no que respecta aos datos porcentuais das enquisas e ao establecemento de follas de control para a análise do decreto e dos libros de texto. Pero os resultados obtidos abórdanse tamén en base ao tema e á perspectiva do estudo cunha análise do contido e o discurso que permite manexar material moi diverso clasificándoo por grupos ou temas, que poden ser estudados de forma cualitativa ou cuantitativa segundo o interese do estudo (Monje, 2011). Neste caso, dun xeito cuantitativo valorando a súa importancia e influencia en relación ao cuarto e último aspecto a analizar deste traballo.

4. Esta investigación, mantense na liña do que Dankhe (1986, cit. en Hernández, Baptista, Gutiérrez, 1991) clasificou como estudo exploratorio, que analiza unha realidade pouco estudada como a que aquí se trata, dende unha perspectiva que intenta ir máis aló do meramente teórico, establecendo as posibilidades das investigacións posteriores, neste caso a presenza dunha nova perspectiva didáctica nas aulas con respecto ao galego.

Deseñouse unha actuación didáctica con vocación innovadora para levarse a cabo nunha aula de 6º de Primaria dun centro privado da cidade de Lugo. Ao comezo, esta experiencia estaba planeada para ser levada a cabo con dous grupos de dezaseis integrantes cada un e en seis sesións.

Porén, a situación de excepcionalidade didáctica obrigada pola pandemia mundial causada polo COVID-19 e o decreto do estado de alarma no estado español, impediu esta posibilidade. Houbo que reconverter a práctica presencial en virtual, desta forma, o número de nenos e nenas que participaron foi de seis e o número de sesións viuse reducido a tres levadas a cabo, na súa maioría vía correo electrónico.

Poder levar a cabo esta proposta non foi unha tarefa sinxela, tendo en conta a titularidade do centro, a adaptación da proposta a virtual tivo que ser

enviada aos distintos equipos de coordinación e dirección, o cal supuxo diferentes modificacións da propia proposta e da súa forma de presentala.

A condensación da proposta en tres sesións presentouse da seguinte forma:

- 1ª Sesión: Simón ten algo que contarnos

Nesta sesión de descubrimento, preséntaselle ao alumnado unha carta dun mozo chamado Simón que se viu obrigado a mudar de lingua polo que lles explica como se sente. Tras a lectura da carta o alumnado responde a unhas preguntas nas que reflexionar, do tipo de: Que sentimentos ou pensamentos che deixa a lectura desta carta?, de onde credes que é Simón? entre outras.

Na segunda parte desta sesión o alumnado enfróntase á visualización dun vídeo que fai un paralelismo entre o *bullying* físico e o lingüístico. Posteriormente responden unhas preguntas, por exemplo: Algunha vez te atopaches nunha situación similar á da rapaza do vídeo ou viches que trataran a alguén como tratan a Simón?, Que significa a lingua galega para ti?

Os obxectivos principais desta sesión son que o alumnado se identifique ou coñeza o que se experimenta ao ser menosprezado por cuestións de lingua, que sintan a situación da lingua e percibir nós a súa sensibilidade.

- 2ª Sesión: Ironías da lingua

Nesta segunda sesión búscase identificar ao alumnado coa situación de perda de falantes que sofre o galego, para isto preséntaselles uns titulares de prensa que falan da perda de falantes e outros que falan da desaparición do rural e pregúntaselles se cren que hai relación entre eles, tamén se lles proporciona unha estatística dos falantes en 2018 divididos por idade, co que se lles fai preguntas tipo: Por que cres que hai menos xente que fale galego nas cidades? Por que cres que a xuventude case non empregan o galego?

Para finalizar e reflexionar, pregúntaselles aos nenos e nenas polo futuro da lingua galega, pedíndolles unha narrativa sobre como será Galiza no ano 2100.

- 3ª Sesión: Fáltanos ti!

Esta última sesión persegue o obxectivo principal de facer consciente ao alumnado de que a supervivencia da lingua galega depende de nós e que eles

e elas poden facer moito. Á par, búscase ter unha visión xeral da viabilidade do proxecto nas aulas grazas a unha última enquisa que se lles fai aos menores.

Do mesmo xeito na sesión preséntaselles aos nenos e nenas uns anuncios de organizacións que conciencian sobre o cambio climático, para preguntarlles se é posible facer campañas de concienciación deste tipo pero a nivel lingüístico e pídeselles que intenten crear a súa propia.

A actuación levada a cabo, permitiu obter uns datos e resultados mediante unha metodoloxía cualitativa que ten moi en conta o contexto do proxecto, as variacións dos participantes e as anotacións realizadas durante todo o proceso.

Deste xeito, o cambio de paradigma da actuación permítenos realizar unha análise da virtualidade dende a propia experiencia persoal. O cal se verá reflectido nuns breves resultados que deixan constancia das vantaxes, inconvenientes e posibilidades que nos aporta a docencia online.

O método indutivo é primordial na análise do traballo realizado, xa que desenvolveuse unha actuación flexible e aberta atendendo á súa repercusión e tendo moi en conta todas e cada unha das perspectivas que se foron xerando, en sintonía co que Quecedo e Castaño (2002) identifican como unha boa praxe de quen quere acometer unha investigación cualitativa de calidade.

Deste proceso obtivéronse diferentes materiais, dos cales obter e traballar os datos que permitan ofrecer resultados fiables. Cóntase, polo tanto, con:

- O diario de aula, escrito por quen presenta esta investigación en cada fase da actuación, describindo o proceso, indicando as reaccións do alumnado e, en ocasións valorando e interpretando o sucedido.
- Os correos e rexistro de conversas mantidas coa mestra en exercicio con respecto á proposta e á resposta do alumnado e familias.
- As tarefas propostas na clase virtual.
- Unha enquisa final ao grupo participante na experiencia, que se pode atopar no Anexo IV. Da conta de diversos aspectos, dende a valoración global do proxecto até o futuro do galego e a posibilidade de que se producise pola súa parte unha apropiación cultural desta lingua.

3. A REALIDADE DA MATERIA DE LINGUA GALEGA NA ESCOLA: DA INCONSISTENCIA NORMATIVA ÁS POSIBILIDADES DA ACCIÓN DIDÁCTICA

Para unha mellor comprensión dos resultados, preséntanse de forma estruturada, de tal xeito que se poida facer un seguimento das distintas estruturas do contexto educativo. Rematando coa análise da acción didáctica emprendida como resposta aos resultados ofrecidos previamente.

I. A normativa non acomete o estudo e a aprendizaxe da lingua galega dende a perspectiva dunha lingua minorizada, acorde co seu contexto de desenvolvemento.

1 As alusións no decreto 105/2014 á importancia da educación cultural e de identidade que implica a lingua galega son mínimas.

- Recóllese unha única vez e sen destacar a clasificación da lingua galega como lingua minorizada.

Unido a calquera lingua minorizada hai que ter en conta intereses próximos á sociolingüística, como a valoración dese sistema de expresión e a súa literatura, os textos elaborados nese código como representantes dunha cultura, na que creceron os nosos antepasados e moitos de nós e que cómpre coidar e cultivar. (Decreto 105/2014, 2014, p.37978)

- Tan só se recolle no obxectivo O unha pequena alusión sobre a lingua, a cultura galega e as persoas comprometidas coa súa normalización.

“o) Coñecer, apreciar e valorar as singularidades culturais, lingüísticas, físicas e sociais de Galicia, poñendo de relevancia as mulleres e homes que realizaron achegas importantes á cultura e á sociedade galegas.” (Decreto 105/2014, 2014, p.37414).

2 O decreto 105/2014 deixa ver que a lingua galega e a lingua castelá se desenvolven nunha situación de igualdade.

- En diversas ocasións enmárcase o tratamento semellante que se debe impartir nas dúas linguas.

“Á lingua galega correspóndelle un tratamento análogo ao da disciplina de lingua castelá e Literatura” (Decreto 105/2014, 2014, p.37418).

“Esta área de lingua galega e literatura está estreitamente relacionada coa de lingua castelá e literatura.” (Decreto 105/2014, 2014, p.37980).

- Os cinco bloques de contidos para os seis cursos de Educación Primaria, son os mesmos para a lingua galega que para a castelá, non gardando ningún espazo explícito para o estudo e descubrimento da cultura galega e da problemática do estado actual da lingua.

“Ambas áreas [lingua galega e lingua castelá] teñen unha distribución de contidos similar en cada un dos cursos que conforman a educación primaria.”

Bloques lingua galega: *bloque 1, Comunicación Oral: falar e escoitar, bloque 2, Comunicación escrita: ler, bloque 3, Comunicación escrita: escribir, bloque 4, Coñecemento da lingua, bloque 5, Educación literaria* (Decreto 105/2014, 2014, pp.37978-37979)

Bloques lingua castelá: *bloque 1 Comunicación oral: escoitar e fala, bloques 2 e 3 Comunicación escrita: ler e escribir, bloque 4 Coñecemento da lingua, bloque 5 Educación Literaria* (Decreto 105/2014, 2014, pp.37539-37540)

- 3 Deixase constancia moi superficialmente do ensino da cultura e idiosincrasia do pobo galego na área de Ciencias Sociais, porén non relacionado coa historia e situación da lingua.

- Breve referencia do tratamento da historia de Galiza na presentación da área.

É importante para o alumnado adquirir as referencias históricas que lles permitan elaborar unha interpretación persoal do mundo, a través duns coñecementos básicos da historia de Galicia e de España, respectando e valorando os aspectos comúns e de carácter diverso. (Decreto 105/2014, 2014, p.37479).

- Primeira e única aparición da singularidade lingüística como contido explícito en 3º de Primaria

B3.2.Manifestacións culturais e lingüísticas de Galicia

B3.2.Valorar a diversidade cultural, social, política e lingüística de Galicia respectando as diferenzas.

CSB3.2.1.Recoñece, partindo da realidade galega, a diversidade cultural, social, política e lingüística nun mesmo territorio como fonte de enriquecemento cultural. (Decreto 105/2014, 2014, p.37501).

- 4 O Decreto 105/2014 non pretende educar aos nenos e nenas no pensamento crítico e no descubrimento da realidade social.

- En numerosas ocasións, expónse cal é o verdadeiro obxectivo principal da etapa de Educación Primaria.

“(...) tratar de garantir os coñecementos e as competencias que permitan adquirir unha formación sólida e continuar con aproveitamento as etapas posteriores...” (Decreto 105/2014, 2014, p.37407).

- O currículo da área de lingua galega quere formar nunha competencia comunicativa na lingua independentemente do seu uso, búscase formar falantes pasivos máis que falantes activos.

En definitiva, o currículo desta área [lingua galega] persegue como obxectivo último crear cidadáns e cidadás conscientes e interesados no desenvolvemento e na mellora da súa competencia comunicativa e capaces de interactuar satisfactoriamente en todos os ámbitos que forman e van formar parte da súa vida. (Decreto 105/2014, 2014, p. 37981).

II. Os libros de texto da materia de lingua galega desenvolven un tratamento exclusivamente léxico-gramatical da lingua, sen case outorgarlle unha dimensión histórica e/ou sociolingüística¹

1. As liñas editoriais presentan contidos moi similares independentemente do curso ao que van dirixidos os manuais.

- Todos os temas comezan cun texto e uns exercicios de comprensión lectora que nunca se aproveitan para reflexionar a situación lingüística do galego.

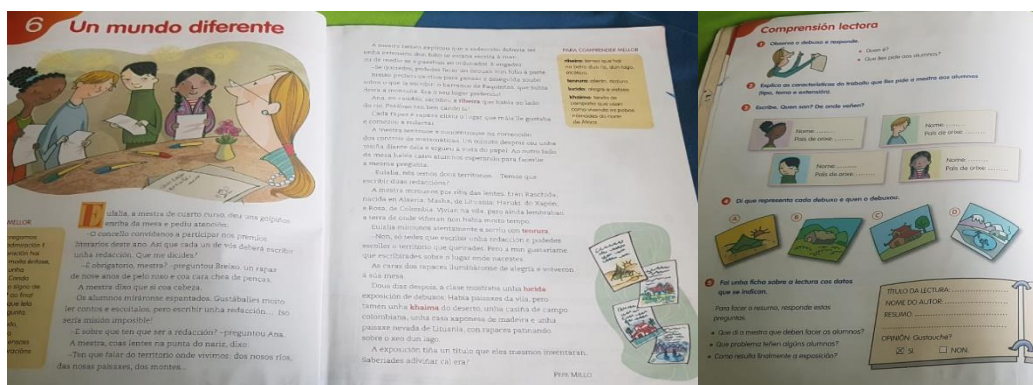
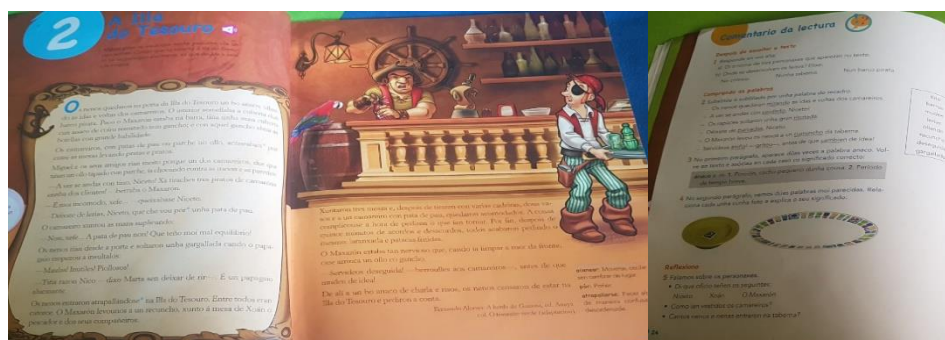

Figura 1. Exemplo do libro de Santillana do inicio dun tema coa lectura e as actividades de comprensión. Fonte: (Broseta, Carril, Luna, March, e Toimil, 2012)

¹ Táboa explicativa cos criterios empregados para o análise dos libros de texto en Anexo I.

- Supremacía dos aspectos gramaticais e ortográficos en ambos libros.

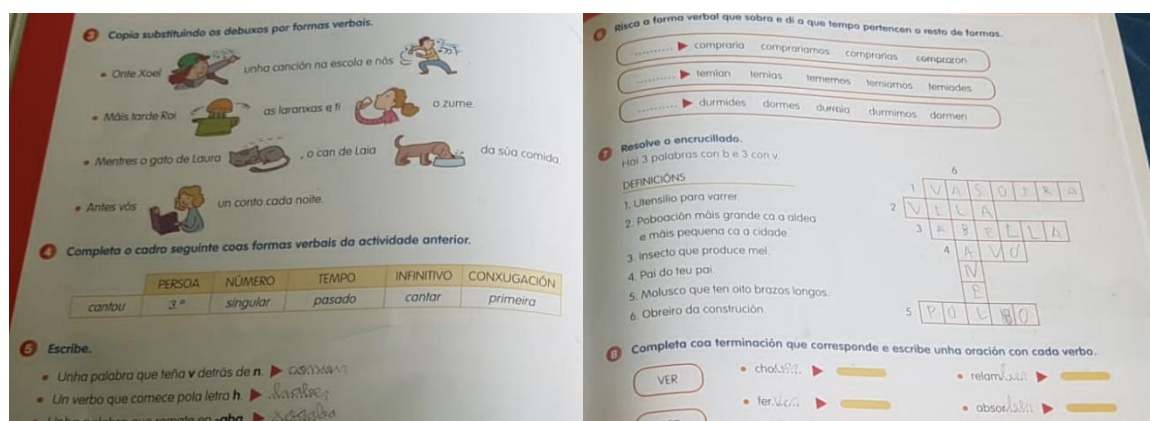

Figura 7. Conxunto de actividades do resumo da unidade onde se ve a clara primacía das actividades de gramática e ortografía do libro de Santillana. Fonte: (Bello et al., 2015).

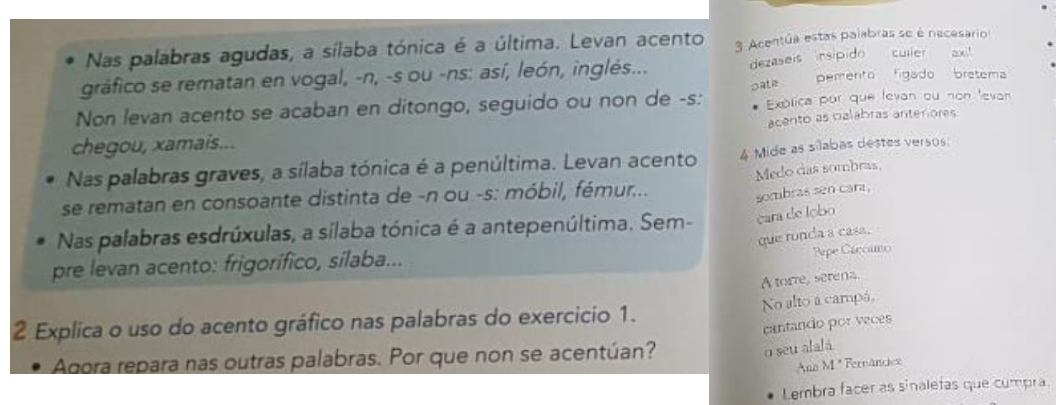

Figura 8. Conxunto de actividades do resumo da unidade onde a maioría das actividades son de aspectos gramaticais e ortográficos do libro Anaya. Fonte: (Montes C. et al., 2015)

- Presencia de actividades que se basean na memorización e/ou repetición.

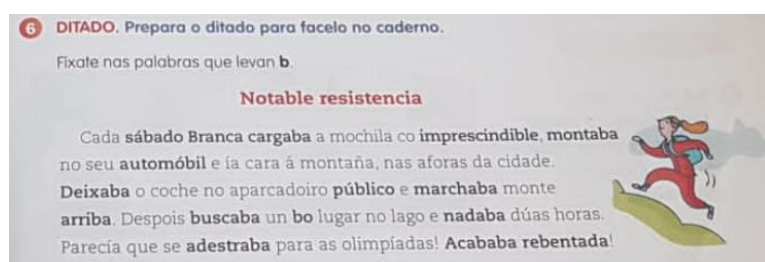

Figura 9. Exemplo dunha actividade que busca a memorización do libro de Santillana. Fonte: (Bello et al., 2015).

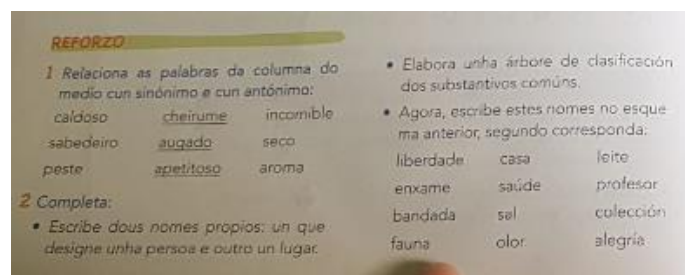

Figura 10. Exemplo dunha actividade de repetición do libro de Anaya. Fonte: (Montes C. et al., 2015)

- Gran presenza, en ambos libros, de actividades de completar sen reflexión.

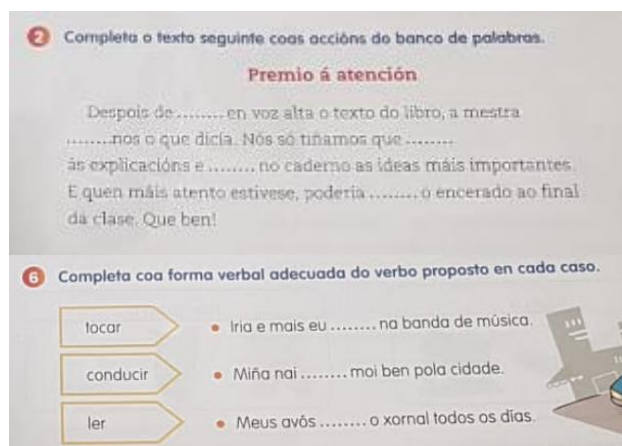

Figura 11.. Exemplos de actividades de completar do libro de Santillana. Fonte: (Bello et al., 2015)

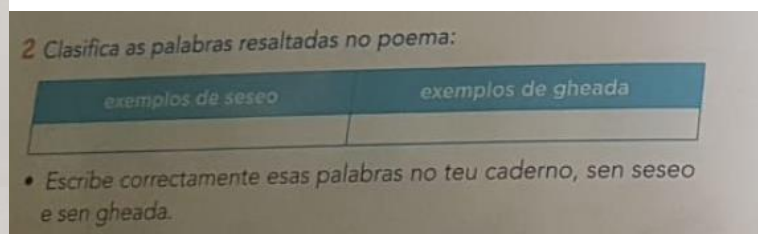

Figura 12. Exemplo de actividades do libro de Anaya de completar e clasificar. Fonte: (Montes C. et al., 2015)

- Presencia en ambos libros de actividades de pregunta-resposta pechadas.

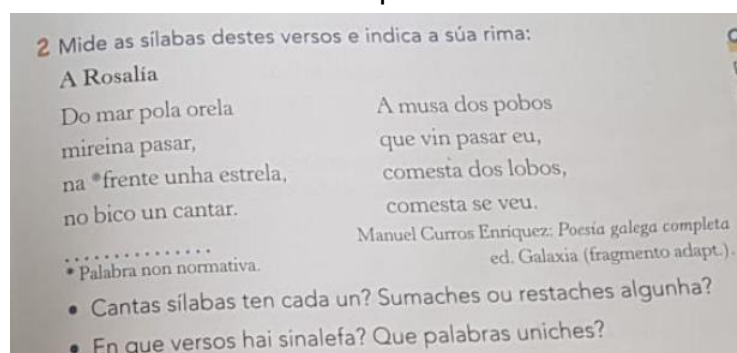

Figura 13. Exemplo de actividade de pregunta-resposta do libro de Anaya. Fonte: (Montes C. et al., 2015)

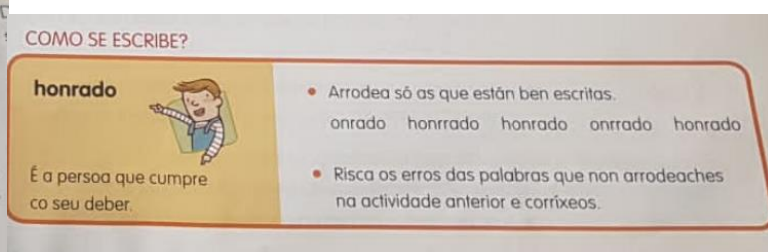

Figura 14. Actividade do libro de Santillana que se presenta en todos os temas nos que se lle da a propia resposta ao alumnado ao carón da pregunta. Fonte: (Bello et al., 2015)

- As actividades de produción propia que se presentan son superfluas e escasas.

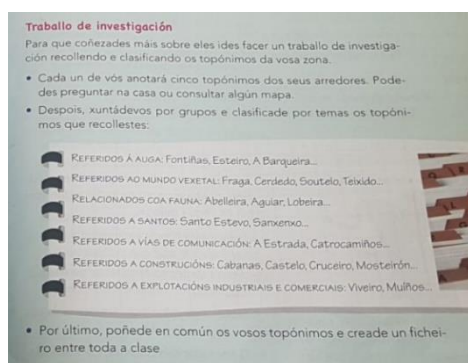

Figura 15. Exemplo dunha actividade de produción propia do alumnado que se presenta ao final de cada unidade no libro de Anaya. Fonte: (Montes C. et al., 2015)

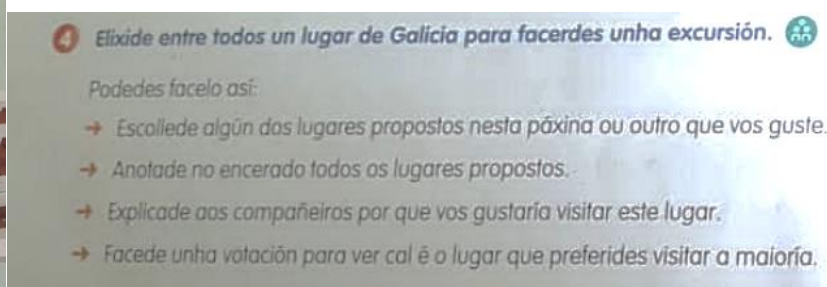

Figura 16. Exemplo dunha proposta de traballo en equipo do libro de Santillana, na que os nenos e nenas deciden que se presenta ao final do tema e que resulta bastante improbable que se poida levar a cabo. Fonte: (Broseta et al., 2012)

3. Tan só se fai unha breve alusión á situación lingüística de Galiza no libro de 6º de Educación Primaria de Anaya.

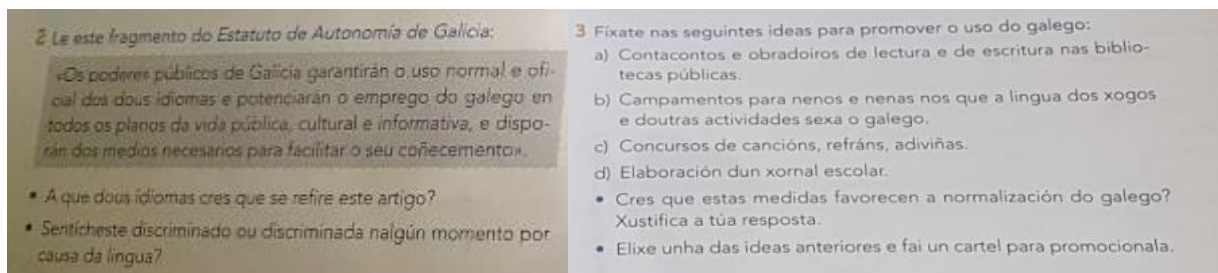

Figura 17. Exercicios que se presentan en todo o libro para a reflexión lingüística. Fonte: (Montes C. et al., 2015)

III. Nos libros de texto, séguese un enfoque idéntico do ensino e aprendizaxe da lingua galega que da lingua castelá sen ter en conta o contexto completamente diferente no que ambas linguas se desenvolven.

1. Os libros de lingua castelá presentan a mesma estrutura que os libros da mesma editorial de lingua galega.

Figura 18. Cadro de Contidos do libro de lingua castelá da editorial Santillana. Fonte: (Honrado, A., Romero, C., Calderón, R., Mendoza, M., Belmonte, J., Rojo, P., Cerezo, C., López, P. e Romo, L., 2012).

Figura 19. Cadro de contidos de lingua castelá da editorial Anaya. Fonte: (Bello, C., Bernal, T., Lluva, C., Magarzo, J.L. e Zaragoza, P., 2015)

2. As actividades que se presentan son moi semellantes.

- Primacía de actividades memorísticas do mesmo estilo.

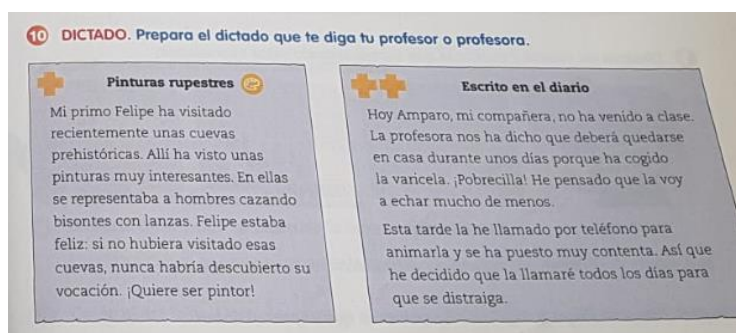

Figura 20. Actividade memorística do libro de lingua castelá de Santillana. Fonte: (Honrado, A. et al., 2012).

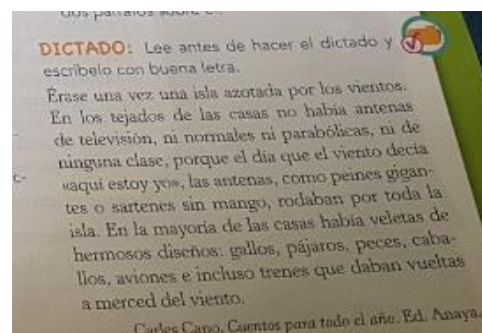

Figura 21. Actividade memorística do libro de lingua castelá de Anaya. Fonte: (Bello, C. et al., 2015)

- Mesmas actividades para traballar mesmos contidos

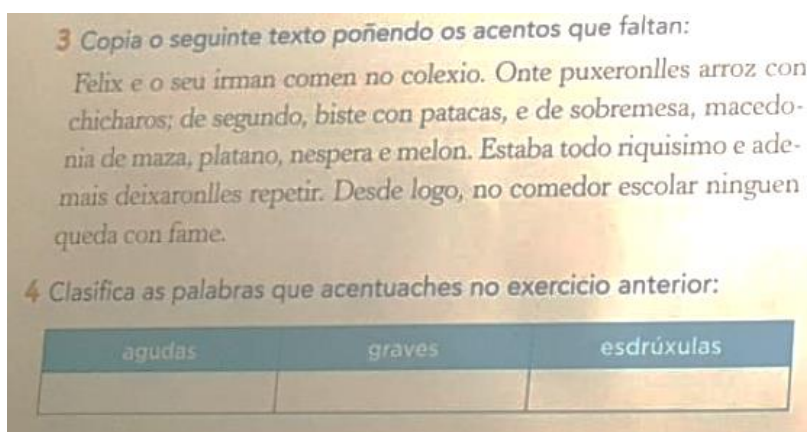

Figura 22. Actividade sobre a acentuación no libro de lingua galega de Anaya. Fonte: (Montes C. et al., 2015)

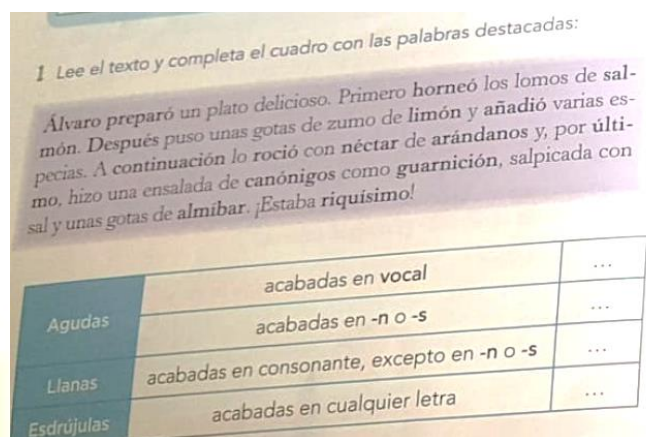

Figura 23. Actividade sobre a acentuación no libro de lingua castelá de Anaya. Fonte: (Bello, C. et al., 2015)

IV. Existe unha clara fenda entre o sentido e significado que o profesorado de Educación Primaria lle outorga á materia de lingua galega e a súa propia percepción da realidade educativa.

1. O profesorado, diverso lingüisticamente, considera positivamente a importancia da lingua galega.
 - O 61,2% dos enquisados falan lingua galega habitualmente, mais o 34,5% decántanse pola lingua castelá.

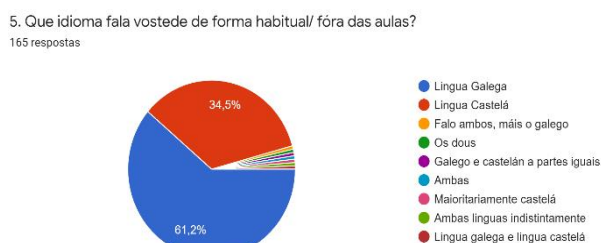

Figura 24. Gráfico da pregunta, en azul lingua galega. Fonte: Enquisa elaboración propia.

- 41,2% responden afirmativamente dependendo da actitude dos docentes e un 53,% tan só responden afirmativamente a se a educación é un instrumento válido para a conservación e normalización da lingua.

- Respecto da propia visión/consideración da lingua moitos ofrécennos experiencias de como a súa presenza inflúe aos nenos e nenas.

“Canto máis a emprego eu, máis se soltan a empregala os meus alumnos. Eles, ao final, falan na lingua en que lles fales.” (Enquisa Profesorado 18 - EP18)

“Moitos mestres non respectan o uso do galego na aula. Eu, cando o centro é de maioría castelán falante, fago o mesmo pero á inversa, para compensalo.” (EP48)

“Nada mellor para coidar unha lingua como practicala. Diso debemos partir os docentes, pois somos uns dos principais motores e promotores das linguas, en especial, da galega.” (EP1)

- Intentos de dinamización feble da lingua con actividades lúdicas, sempre ligadas a festexos puntuais ou a desenvolver aspectos gramaticais para cubrir o currículo.

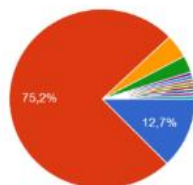
Por exemplo arestora tiña idea de realizar un pequeno vídeo seguindo a idea do programa da TVG 'Dígocho eu', o cal tamén utilizamos habitualmente na aula. Creamos un glosario de ortografía, utilizamos kahoot para recoñecer tipos de palabras, gravamos un manifesto contra a violencia de xénero encadeando fragmentos de lecturas en LG, participamos num concurso de contos promovido pola Consellaría de Educación, etc. (EP34)

“Si, fan cancións, receitas, prensa, tv en galego.” (EP70)

“Recopilación de cancións desa zona, dominó de adiviñas, conto viaxeira...” (EP63)

- O 75,2% considera que a lingua galega se manterá igual nun futuro, sendo coñecida e falada por uns poucos.

15. Cal cre que é o futuro da lingua galega?
165 respostas

- Chegará un momento no que non se f...
- Manterase como agora, falado por un...
- Desaparecerá totalmente.
- Evolucionará fusionándose co castelá...
- Espero que siga e que sume falantes...
- Manterase coma ata agora. Non falar...
- Penso que se seguirá falando pero un...
- Probablemente aumento de cidadáns...

1/2 ▼

Figura 25. Gráfico pregunta, en vermello continuidade do estatus actual. Fonte: Enquisa elaboración propia.

2. Séntense condicionados a outorgarlle primacía aos aspectos ortográficos e gramaticais, recorrendo ao emprego dos libros de texto.

- 60% dos enquisados responden afirmativamente ao uso de libros de texto na aula.
- 70,3% do profesorado afirma que nas súas clases ten maior presenza os aspectos gramaticais e ortográficos.

10. Que aspectos da lingua galega prima máis nas súas clases?
165 respostas

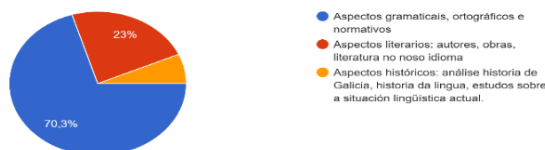

Figura 26. Gráfico da pregunta, en azul os aspectos gramaticais. Fonte: Enquisa elaboración propia.

- Senten que é necesaria outra forma de ensinar a lingua galega, que non se recolle na normativa.

“Os docentes debemos intentar que os nenos e as nenas non teñan qe elixir qe lingua è mellor....senon tratar de valorar o noso a nosa cultura...e iso implica tamèn valorar a nosa lingua.” (EP40)

Sempre a vin necesaria, como instrumento social que é, aínda que creo que o enfoque xeral que se ten non é o adecuado, tan centrado no normativo e na recuperación do "antigo" en vez de intentar mirar cara o futuro. Pero coido que a mellor forma de facelo sería integrala na cultura (libros, Internet e ordenadores, series, películas, videoxogos...) Só así poderemos ver de verdade unha aplicación útil que escapa do simbolismo simple que hai hoxe en día. (EP148)

O problema non é tanto a lingua (que tamén, vaia) senón a cultura. Normalmente, o ensino é escasamente "galego", e a lingua forma parte dunha armazón cultural da que non pode dissociarse. Un ensino "galego" provocaría a normalización do idioma.primeiro hai que quererse... (EP36)

- Comprensión de que a promoción e normalización da lingua galega é un traballo que atinxe ao conxunto de docentes.

“De 17 profesores só eu falo SEMPRES galego” (EP78)

“Ten que primar que o alumnado adquira amor pola lingua. Hai profesores que a fan odiar. Profesores que suspenden a galego falalantes.” (EP42)

“Penso que non todos os docentes a empregan nas súas aulas e que deberíamos todos empregala nos momentos de lecer (recreos...) Ademáis os docentes deberíamos facer un curso de reciclaxe da lingua con frecuencia”. (EP128)

- Non consideran que, dende o sistema educativo se aposte por un ensino galego.

Non, estamos ante un sistema que non ten en conta o contexto social no que vivimos. E digo isto porque baixo a miña perspectiva, non se pode establecer o mesmo número de horas para LG, LC e inglés. A LC está ó seu alcance na maioría de medios de comunicación, nas ferramentas tecnolóxicas, nos xogos... Hai que darlle á LG esa oportunidade que o sistema lle nega,. Non se pode falar dunha situación igualitaria para esas tres linguas cinguíndose ós datos numéricos e porcentuais que recolle o Decreto 79/2010, baixo o que eu considero como unha falsa igualdade. Hai que analizar o contexto escolar e todo o que o envolve, a partir de aí poderanse tirar conclusións sobre cal é a mellor opción para concretar o papel da LG no ensino, pero dende logo creo que este non é o camiño. (EP35)

Non, creo que o deixan moito de banda. É non é lóxica a repartición de materias en cada lingua, pois non son linguas en igualdade de condicións. (EP155)

- Expoñen unha necesidade ou mellor valoración perante un ensino da lingua lúdico e dinámico que lles custa debido á normativa vixente.

“Deberíase fomentar mais actividades lúdicas en galego” (EP27)

“Hai que fomentar o seu uso con actividades interesantes para os nenos, que teñan ansías de aprender máis” (EP147)

“Importancia dun maior compromiso dos docentes en utilizar o galego como lingua vehicular na ensinanza e que a consellería de educación potencie o seu uso” (EP71)

- 80.2% afirman que non consideran que os nenos e nenas sexan conscientes da situación da lingua galega.

11. Considera que os nenos e nenas coñecen a situación de lingua minorizada do galego e as súas vicisitudes históricas.?
165 respostas

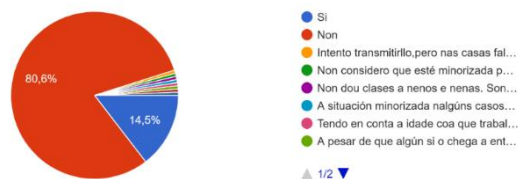

Figura 27. Gráfico da pregunta en vermello non. Fonte: Enquisa elaboración propia.

V. O alumnado sente a lingua galega como un produto máis de identidade ao que valorar pero sen capacidade para afondar na súa problemática.

1. Valoran e impórtalles a nosa lingua pero senten dificultadas para falala con liberdade ou aprendela.

- 60 consideran a lingua galega como un ben importante.
- Senten gusto pola lingua e identifícanse con ela.

Creo que deberíamos falar máis galego, quitar tódolos prexuízos que gran parte da sociedade deposita sobre o idioma e impoñer unha educación íntegramente en galego agás nas materias nas que non se poidan cumprir como lingua castelá, inglés ou outros idiomas. Non debemos permitir a perda do noso idioma. (Enquisa alumnado 23 - EA23)

“Pensó q e moi importante e a nosa lingua” (EA53).

“EU desexo que se fale más a lingual galega.” (EA48).

“Para min é moi importante a miña lingua, e creo que se seguirá falando.” (EP26).

- Ningún quere que se perda a lingua galega pero son conscientes de que o seu futuro é incerto.

“Solo hablarán algunas personas porque poco a poco se va perdiendo el idioma y es una pena” (EA9)

“Se segue así morrerá” (EA48)

“Cada vez fálarese menos” (EA49)

“Pois esperemos que se fomente mais seu uso” (EA32)

“Falarémola todos aqueles que sigamos coa súa transmisión” (EA26)

“Non o sei pero gustariame que non se perdera” (EA58)

- Cinco deles mostran prexuízos cara a lingua. Non se senten motivados para empregala, pese a remarcar a súa identificación como lingua propia da súa comunidade.

“Creo que a ensinaza debería ser en castelan. O galego como asignatura específica” (EP29)

“Gústame como lingua, pero o resto das asignaturas gustariame que dirán en castellano.” (EP21)

O galego gustarme como lingual , pero considero que para min e tan importante o castelan porque cando me vaia traballar ou estudar fora vaimos costar falalo sinon o fixen antes Considero que na escola as asignaturas básicas deberían ser impartidas en castelan (EP28).

2. Identifícanse e emociónanse ante as situacións de inxustiza lingüística.

- Ningún considera xusto que se exclúa a alguén por motivos lingüísticos.

Cres que se debe tratar así á xente por falar a lingua galega?
61 respostas

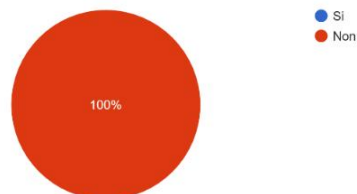

Figura 28. Gráfico pregunta, en vermello non. Fonte: Enquisa elaboración propia.

- 8 de 61 tivo medo nalgún momento da súa vida a ser excluído por cuestións lingüísticas.

Algunha vez tiveche medo ou pensache que, de falar galego te tratarían como tratan a esta rapaza no vídeo?
61 respostas

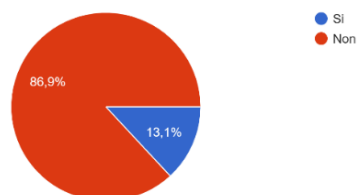

Figura 29. Gráfico pregunta, en vermello non. Fonte: Enquisa elaboración propia.

- 16 de 61 presenciaron vexacións, exclusión... cara a outra persoa que falase a lingua galega.

Algunha vez viches que trataran a alguén así? Podes preguntar na casa para que che axuden a cubrir esta pregunta, igual eles si coñecen a alguén!
61 respostas

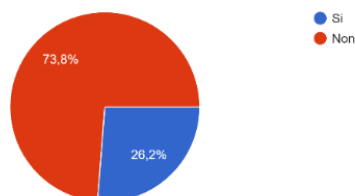

Figura 30 Gráfico pregunta, en vermello non. Fonte: Enquisa elaboración propia.

- Desexan descubrir novas realidades da lingua e novas formas de aprender.
 - Cando se lles propoñen novas metodoloxías e formas de traballar a maioría dos enquisados senten curiosidade e gustaríalles que se implantasen na súa escola.

8. Gustaríache facer unha viaxe no tempo e saber como falaban e vivían fai 750 anos?
61 respostas

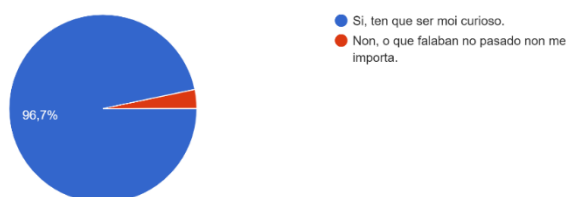

Figura 31. Gráfico pregunta, en azul si. Fonte: Enquisa Elaboración Propia.

10. Gustaríache realizar máis debates, traballos en grupo e actividades de investigación na escola?
61 respostas

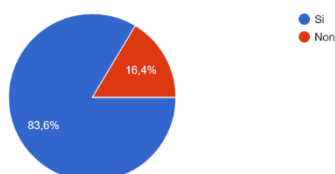

Figura 32. Gráfico pregunta, en azul si. Fonte: Enquisa Elaboración Propia.

4. A pesares da metodoloxía tradicional que non ten en conta a situación de desprestixio da lingua galega, aceptan e desfrutan as clases de lingua galega.

- Gústanlles as clases de lingua galega e considéranas aproveitables.

4. Gústanche as túas clases de Lingua Galega?
61 respostas

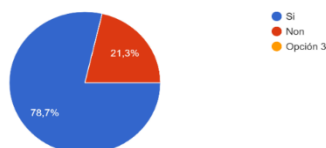

Figura 33. Gráfico pregunta, en azul si. Fonte: Enquisa Elaboración Propia.

- 46 de 61 valora como útil ou moi útil os contidos que lles son impartidos na aula de lingua galega.
- A gran maioría desfruta das súas clases de lingua galega.
- O uso do libro de texto é a tónica xeral, así como a primacía dos contidos gramaticais e ortográficos.

9. Utilizas libro de texto na clase de Lingua Galega?
61 respostas

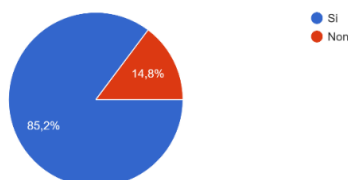

Figura 34. Gráfico pregunta, en azul si. Fonte: Enquisa Elaboración Propia.

12. Que é o que máis che ensinan na clase de lingua galega?
61 respostas

Figura 35. Gráfico pregunta, en vermello os aspectos gramaticais e léxicos. Fonte: Enquisa Elaboración Propia.

VI. Dunha actuación didáctica alternativa resulta unha aprendizaxe significativa da lingua galega: cambio metodolóxico, emoción e competencia crítica.

1. O alumnado presenta unha identificación coa lingua e emociónase coa situación lingüística.

- Ante unha situación de inxustiza por cuestións lingüísticas recoñecen o dano e senten tristura.

"O sentimento que me deixa é moita tristeza por Simón..." (Resposta Actividades Alumno/a 1 – RAA1)

"Prodúceme tristeza porque non me parece xusto que por facer o que desexa a sociedade teñas que perderte a ti mesma e aos teus valores" (RAA3)

"Rabia, impotencia, nostalxia..." (Enquisa Final 3 – EF3)

- Incomprensión polas situacións de exclusión social por motivos lingüísticos.

"Non lle podería explicar a ninguén iso porque é moi difícil de entender que un galego desprece a outro por falar a súa lingua" (RAA4)

"é algo que pasa en realidade, que a xente se meta co as que falan galego" (RAA1)

"A verdade é que non tería palabras para describilo." (RAA5)

- Apostan pola lingua.

"A min persoalmente gustárame que se falase máis" (RAA3).

"Por suposto que si" [que lle gustaría que se falase máis galego] (RAA2).

"Si, porque é a nosa lingua natal, deberíamos falala mais." (RAA6).

2. Cústalles falar da exclusión social por motivos lingüísticos.

- Dous dos participantes afirman ter sufrido vexacións como as do vídeo aportado por falar galego.

"A min mesmo me pasou..." (RAA3)

"Si, algunha vez si que me pasou" (RAA2)

- Non recoñecen a exclusión lingüística na súa vida cotiá.

"Na miña escola non pasa, pero en Lugo creo que si" (RAA4)

"Eu creo que aquí non pasa tanto como noutras partes do mundo" (RAA6)

3. Ante estímulos didácticos (segunda sesión) o alumnado reflexiona sobre a realidade da lingua galega.

- Rapidamente aprecian o rural como punto clave para a supervivencia da lingua.

As persoas do rural, normalmente os nenos e nenas, vanse vivir as cidades e como nalgúns cidades de Galicia falase maioritariamente o castelán, a lingua está a perderse. Ademais, este abandono do rural fai que as aldeas perdan habitantes e incluso que desaparezan. (RAA3)

“O abandono do rural e a nova vida nas cidades provoca a perda de falantes en galego, xa que segue a falarse máis galego no rural que nas cidades.” (RAA2)

“Un titular implica ao outro porque uns falan da desaparición do rural e isto implica que os nenos/as e a xente en xeral falen menos galego”. (RAA4)

- Falan abertamente de por que a xuventude non opta pola lingua galega.

“Porque non é a súa lingua natal, a primeira lingua que lles ensinaron os seus pais.” (RAA6)

“Eu creo que a xuventude non fala tanto galego porque a sociedade é maioritariamente en castelán (libros, películas, televisión...)” (RAA2)

- Toman consciencia da existencia de aspectos históricos que lastran o presente da lingua galega, minando a súa utilización. Unha parte aprecia saber máis sobre o tema.

“Eu creo que o principal problema, polo que non se fala tanto galego na cidade é porque cando se deixou de falar non se fixo o necesario para defendelo e recuperalo.” (RAA2)

“Hai máis factores que provocan a perda de falantes” (RAA2)

- Ao falar do futuro encóntranse con que este non lles gusta.

“Si mañá me levanto no 2100 verei a toda a xente falando castelán e cando fora ao concello atoparíamos todo escrito en castelán.” (RAA3)

“Se seguimos por este camiño case todo estará en castelán..” (RAA2)

4. As diferentes propostas conducíronos a unha reflexión persoal e a analizar máis a sociedade que os rodea.

- Moitos deles danse conta de que falan moito menos o galego do que lles gustaría e deciden mudar de lingua.

“non nos damos conta de cal e a nosa verdadeira lingua e, polo menos eu creo que a falo moi pouco e debería falala máis”. (EF1)

“Non falar galego ten repercusións” (RAA2)

“se empezamos agora a falar o noso idioma eu creo que o seguiremos falando no futuro.” (RAA6)

“ahora hay que traballar na lingua galega “ (EF5)

- Ao final do proxecto, atopan un novo sentimento pola lingua galega e un novo xeito de comprendela.

“Para mín significa a lingua da miña rexión que debo aprenderla e saber usala e polo tanto tamén falala” (EF6)

“Para mi agora e un modo de adentrarme mais na nosa cultura de sentirme mais de aquí, de galicia”. (EF1)

“Unha lingua a protexer.” (EF4)

“Que representa a miña terra”. (EF2)

5. A proposta leva a repensar as accións que se poden levar a cabo por mellorar a situación da lingua galega.

- Apostan por mellores medidas de concienciación.

“Eu considero que si que é posible concienciar á poboación galega da importancia do noso idioma porque habería demasiadas razóns para que esta non se perdese” (RAA3)

“Creo que si que é posible porque case todo o mundo está preocupado polo naide quere que a súa lingua desapareza, cambio climático, e tamén deberían estao pola súa lingua, por que creo que nin eu nin nadie.” (RAA6)

“Eu creo que é posible pero non é o único que podemos facer” (RAA2)

- Son conscientes de que é unha tarefa común.

“Hai que acostumar o galego en toda galiza” (EF6)

Figura 36. Debuxo do anuncio para concienciar da importancia da lingua galega Fonte: RAA3.

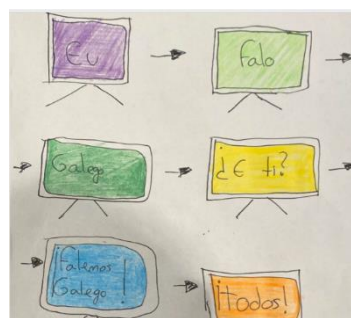

Figura 37. Debuxo do anuncio para concienciar da importancia da lingua galega Fonte: RAA4.

- Déronse conta de que tamén teñen capacidade para cambiar futuros non desexables .

“O meu anuncio sería chamativo e que estivera dirixido aos nenos e nenas: Fala galego, é o noso” (RAA2)

Espero que a nosa lingua galega non desapareza nunca xamais e que a medida que pasen os anos que toda esa xente (xuventude) que non fala galego o vaia incorporando pouco a pouco nas suas vidas. A demais a min parece que é unha lingua moi bonita. (EF1)

6. Un traballo que parte das emocións e da crúa realidade estimula de xeito intelectual e emocional ao alumnado pero crea controversias e malestar entre as familias.

- Recibe comentarios negativos por parte dalgúns familiares.

Protestas vía correo electrónico informando de que os seus fillos e fillas non realizarían a proposta por “*presentar connotacións políticas*” (información ofrecida pola mestra titular a raíz de correos recibidos de 2 familias).

Outros pais e nais que si permitiron a participación dos seus fillos e fillas pero non aceptando o que se traballaba nela como:

Eu non participo dun visión victimista do galego, no noso entorno úsase sen problema e sen que nos sintamos infravalorados ou desprezados por elo. De feito, A. é bilingüe, fala o galego e o castelán con normalidade, é máis, diríache que entrou con tres anos no colexio falando galego, porque no ámbito familiar falase galego e tamén castelán. Dende o meu punto de vista totalmente enriquecedor, só sinto que non poidamos falarlle en inglés ou en chino.

Tampouco participo dunha visión dicotómica da vida, do ben e do mal; nin uns son tan malos nin outros son tan bos. Penso que tanto o vídeo como o conto ofrecen unha visión un tanto extrema que non se corresponde coa realidade, en todo caso pode corresponderse con casos particulares, que están máis cerca do bullying que do desprezo á lingua galega (Correo enviado por unha nai)

- Necesidade de realizar cambios na propia proposta por conflitos cos ideais das familias.

Na proposta inicial existía a seguinte pregunta: *Cres que situacións como as do vídeo ou ao que se tivo que enfrontar Simón, ocorrían no pasado? Pregúntalle á túa familia se coñecen algún caso dunha persoa que por falar a lingua galega fose perseguido ou menosprezado, facede memoria xuntos!* Ao que na revisión da proposta a mestra titular me respondeu:

Esta pregunta ten que ver con historia e política, contidos que non pertencen a 6º. Coméntoo porque ao mellor non gusta. Se toca dalo porque toca, é o que hai. Pero se non, igual lles parece mal. No cole hai familias pouco simpatizantes co galego e con ideas bastante conservadoras. Neste grupo non moitas pero algunha si (son as que

máis protestan). E tal e como están as cousas, aínda que é triste, hai que telos contentos. Somos un centro educativo pero tamén unha empresa e as familias son clientes. Non sei.

Na proposta inicial existía a seguinte pregunta: *Credes que en xeral a xente fala máis galego ou castelán? Desta última pregunta en xeral preguntáraselles, na vosa clase cal é a lingua maioritaria? E no centro en xeral? Por que?* Porén, de novo expúxoseme a necesidade de modificación alegando que a *dirección do centro podía non estar de acordo co que se cuestionaba*.

Na proposta inicial preguntábaselles aos menores polo futuro do galego, que idioma se falaría, en que idioma estarían as leis... directamente esta última pregunta tivo que ser eliminada por mor dos comentarios feitos polas familias.

7. Presentar un tema como a lingua dun xeito innovador que os fai reflexionar supón un novo aprendizaxe para o alumnado que o reciben con entusiasmo e gañas de máis.

- Apoian o proxecto e reclama unha metodoloxía similar.

“Acabo de recibir as respostas dunha nena á primeira e segunda sesión xuntas debido a que, tras unha conversa que mantivo con outra alumna que a estaba realizando interesouse e pareceulle divertida polo que decidi facela.” (Anotación diario de aula - AD)

Os seis participantes responden afirmativamente no cuestionario final respecto de se desexarían seguir afondando neste tema nas súas clases habituais. (EF)

“Sentín tristeza porque ahi moita xente que non a aprecia pero tamen tristeza por poder aprender mais sobre este tema” (EF6).

- Valoran a aproximación a un tema de actualidade con feitos reais e tanxibles.

“A min gustáronme moito as túas propostas e exercicios” (EF1).

“A moitos pareceulles moi importante ver que o que ocorría no vídeo ou na carta tiña unha explicación nas noticias” (Conversa coa mestra - CM)

VI.I. Nova relación familia escola mediante a mellora da docencia telemática.

1. A virtualidade permite que a aula sexa un ente máis aberto co contexto.

- O traballo telemático permite a realización de actividades e propostas interdisciplinarias con maior facilidade grazas á súa flexibilidade.

“Aproveitando isto das clases online, estamos realizando un proxecto no que a profe de teatro e máis eu estamos xuntas nas clases para facer xuntas un traballo cos nenos e nenas” (CM)

“A resposta dos menores é máis inmediata porque eles manexan xa as ferramentas online, polo que a maioría disfruta das clases” (DA).

- A virtualidade permite que nunha situación crítica se poida manter parte da normalidade dos nenos e das nenas.

Conectarse online con los niños y niños les favorece que puedan tener ellos algún ratito sensación de grupo y de que todos están igual. (parte dun e-mail mantido coa titora de Practicum II)

“Os nenos e nenas valoran moito as clases así porque é un momento no que se ven os uns aos outros e polo menos durante un pouco parece que estamos nas clases coma sempre” (CM).

2. A relación que se mantén coas familias grazas á virtualidade é totalmente diferente á habitual o cal ten o seu lado positivo e negativo.

- As familias e os docentes intercambian unha constante conversa a través da cal uns e outros aprenden a valorar a súa labor.

“Moitos pais están dándose conta do noso traballo” (CM).

“Lo estais haciendo muy bien, enhorabuena” (parte da mensaxe dunha nai á mestra titular do grupo-clase no que se realizou a intervención).

- A virtualidade facilita a participación directa das familias dos nenos e nenas nas dinámicas de aula.

“Estou comprobando como hai varias respostas nas que existe unha aportación das nais que dan ánimos co proxecto que estou facendo ou que responden co seu punto de vista” (DA).

Hoxe recibín un correo dunha nai que me animaba no proxecto e facía a súa propia valoración sobre a situación da lingua galega, (...), tamén escribía sobre unha resposta do seu fillo que lle chamara a atención e

que lle parecía moi axeitada e interesante (creo que ás familias lles está gustando e ademais están participando seguindo o que fan os seus fillos e fillas) (DA).

- Moitos pais e nais teñen problemas para compaxinar a súa labor profesional coa axuda que lle deben prestar aos seus fillos e fillas.

“Lo mas difícil es ajustarse a los diferentes ritmos individuales de cada niño/a y sobre todo que los padres no se agobien, porque no es lo mismo que los niños trabajen en casa que en la escuela” (parte dun e-mail mantido coa miña titora de Practicum II).

“hay que tener en cuenta que hay papás que trabajan o teletrabajan y no pueden dedicarles todo el día a los niños y niñas” (parte dun e-mail mantido coa miña titora de Practicum II).

“Moitos pais estanse queixando que lles mandamos moitas cousas aos nenos e nenas polo que mellor que o teu o presentemos como algo voluntario” (CM).

3. As clases virtuais afástanos do alumnado o cal da lugar a problemas importantes na súa educación.

- Ao ser un tema emocional, que a proposta sexa vía e-mail dificultárame saber que senten de verdade os nenos e nenas.

“Que a miña proposta sexa vía e-mail estame dificultando comprobar cales son as reaccións dos nenos e das nenas e que lles fai pensar máis e que menos...” (DA).

- As diferencias individuais vense resaltadas coa virtualidade.

“Miña filla, mira entre que algúns non se conectan e que outros me envían tarde as actividades imos máis lentos que pa que... pero bueno eque a algúns failles falta, a outros sei que non pero, así é difícil” (CM).

“Nesta escola o problema non está en que haxa nenos e nenas que non teñan acceso a Internet ou a un ordenador senón que a veces, claro, os papás tamén teñen que traballar e non poden deixarlles o ordenador aos fillos tanto tempo e iso vese en que ningunha clase foi co grupo completo eh!” (CM).

4. DISCUSIÓN: A EMPATÍA CUNHA LINGUA MINORIZADA E A NECESARIA REINTERPRETACIÓN DA EDUCACIÓN DA LINGUA GALEGA

Segundo o Instituto galego de Estatística (2019), a perda de falantes é unha realidade pois, se no ano 2003 o 43,2% da poboación galega falaba a lingua galega sempre, en dez anos, no 2013, xa se perdera máis de 10 puntos nesta mesma variable quedándonos con un 31,3% da poboación galegofalante habitual. Isto continúa a ser a norma xeral, e é que no ano 2018 tan só o 30,57% da poboación galega empregaba a lingua de forma habitual.

Esta diminución nos falantes da lingua galega vese fundamentada en parte, no marco educativo, xa que o propio currículo non se achega á problemática da situación da lingua de fronte. Chama a atención que, se ben si se enmarca o estado do galego como lingua minorizada a súa presenza en todo o documento é cuasi-aneecdótico sen valorar a súa propia presenza nas aulas.

O currículo de Educación Primaria outórgalle unha dimensión á problemática da lingua moi superflua, como un contido secundario pouco recorrente con claridade nos diferentes cursos e, sobre todo, a través dun obxectivo moi ambiguo que resulta moi interpretable.

Con esta base, os libros de texto eríxense como motores educativos. Estes libros presentan uns contidos maioritariamente ortográficos e gramaticais deixando, máis ben, á acción docente o tratamento do galego como unha lingua minorizada.

Os libros de texto, tal e como vimos no apartado anterior, ao igual que o currículo, constrúense baixo unha perspectiva de igualdade entre as dúas linguas oficiais da comunidade. Desta forma, a estrutura dos libros de texto é parella para ambos idiomas, algo que non se corresponde co contexto real.

Do mesmo xeito, o modelo de ensino-aprendizaxe que prima en todos os libros de texto, tanto de lingua galega como de lingua castelá, é o de transmisión-recepción que parte da concepción de que os nenos e nenas son como libros en branco que hai que encher de conceptos, sen ter en conta os coñecementos previos. Isto implica que a maioría das actividades que se presentan nos libros

son de resposta pechada, moi monótonas e repetitivas e que non fomentan en absoluto nin a conciencia crítica nin o auto aprendizaxe do alumnado.

Todo o anterior é algo que puidemos comprobar que está na mente dos docentes en activo, estes son conscientes da necesidade dunha labor extra pola súa parte se se desexa fomentar a lingua galega. Porén, tamén se comprobou como os docentes se senten abafados e non entenden como poden realizar este traballo por si mesmos, posto que para eles todo está na súa contra e non consideran que a lexislación os ampare.

Os docentes enmarcan o problema nun sistema educativo e unha lexislación que non normaliza, de verdade, a lingua galega, á par dunha sociedade, en conxunto, sen posibilidade de expandir o valor da lingua. Algo que ven os profesionais e que puidemos comprobar con esta investigación pois, a lexislación que regula a actuación nas aulas non deixa moito oco para un ensino da lingua diferente.

O cal leva aos docentes a darlle máis valor ou importancia nas aulas a eses aspectos gramaticais e ortográficos porque deben cumprir o que a lexislación lles marca, isto incítaos ao uso dos libros de texto que realizan unha lectura superficial do currículo e deixan de lado os aspectos máis sociolingüísticos da lingua que, moi poucos docentes chegan a levar ás súas aulas de verdade.

O problema xorde na relación que se está construindo entre o alumnado e o galego con estas actuacións pois, pese a que presentan unha identificación coa lingua e devecen polo seu coñecemento e valoración, a educación que reciben non os leva a concienciarse da situación do galego e das súas propias accións.

Moitos nenos e nenas presentan sentimentos encontrados ao referirse ás súas clases de lingua galega, pois a maioría atopan útiles as súas leccións e afirman o gusto da aprendizaxe que realizan nelas, porén, tamén comentan o moito que lles gustaría realizar actividades máis encamiñadas ao debate, á reflexión e ao aprendizaxe autónomo que tan pouco presente está no seu día a día.

O alumnado presenta un debate interno, por un lado o sentimento de pertenza que a lingua galega lles produce e que os leva a non desexar a súa morte, a non aceptar as situacións de exclusión lingüística... pero dito sentimento non se

ve fundamentado nin expandido xa que a súa relación con ela no ámbito educativo limítase a aspectos técnicos que atopan moi similares a unha lingua que eles empregan maioritariamente (a castelá) e á que incluso lle ven maior utilidade.

Porén, a actuación levada a cabo cuns nenos/as de 6º de Primaria, deixa constancia de como unha metodoloxía e unhas actividades que fan sentir ao alumnado, que o conecta coa realidade e que lle permite reflexionar e desenvolver a conciencia crítica favorece á súa pertenza e arraigo coa lingua.

Partindo do feito de que esta experiencia foi moi curta e condensada, os resultados deixan unha clara predisposición do alumnado a coñecer dende unha nova perspectiva a lingua galega. É dicir, que existe unha posibilidade de motivar aos falantes pasivos para que sexan conscientes do poder e do valor do idioma.

Cando se lles da a oportunidade aos nenos e nenas de reflexionar sobre o estado da lingua, pensando no seu día a día, no que ven na televisión... eles mesmos comezan a recapacitar sobre as súas propias accións e a darse conta do que a lingua galega supón para todos nós e que o mero desexo de que non desapareza non está facendo que a súa perda de falantes sexa menor.

Todo isto implica un traballo a nivel persoal de cada neno/a que, levado ás aulas e traballado dun xeito máis amplo, ten efectos na súa vida cotiá posto que se dan conta de que incluso eles, teñen moito que dicir, facer e inspirar.

E é que, o ensino da lingua galega coa lectura superflua que as editoriais e algúns docentes realizan dun currículo, xa de por si incongruente, inflúe nas perspectivas e interese dos nenos e nenas pola lingua da súa terra, eliminando calquera indicio de interese pola lingua galega que puideran presentar. O cal como deixaban claro Monteagudo e Pardo de Neyra, non pode producir unha poboación consciente das implicacións da lingua na súa cultura; os sentimentos, a motivación e a emoción son a base dunha educación significativa que leve aos nenos e nenas a crer nas súas posibilidades e a valorar o mundo no que viven e a diversidade da súa propia contorna.

CONCLUSIONES

A memoria é un dos bens máis prezados que posuímos, permítenos valorar as nosas accións e tamén a nosa vida, todo para saber actuar con maior afouteza no futuro. A cultura é, en certa medida, memoria, a memoria dun pobo e, como xa nos dicía Pardo de Neyra (2018) esta debe estar presente na educación para que o alumnado se sinta realmente conectado co tema.

Por este motivo, intentar presentar unha lingua a uns nenos e nenas dos que os seus referentes non teñen ningunha ligazón con ela, que empregan maioritariamente outra lingua no seu día a día... non pode ter outra influencia neles que a aprendizaxe dunha lingua estranxeira máis, co que iso implica a nivel de uso, fluidez, representación, etc.

Podemos dicir que despois de ter demostrado os resultados e a investigación sobre eles, os diferentes obxectivos que nos marcamos quedaron cubertos na medida en que fomos capaces de analizar tanto o marco normativo, como os libros de texto e as representacións e opinións de docentes e alumnado extraendo uns datos que corroboran, en certa medida, a hipótese de partida, na que se presentaba a sospeita do predominio léxico-gramatical no ensino da lingua galega, algo non suficiente para educar no seu aprecio como expresión cultural.

Do mesmo xeito, precisamente a posta en práctica dunha intervención innovadora con nenos e nenas de 6º de Educación Primaria, pese a todos os problemas que se foron presentando no seu deseño e elaboración, e sendo conscientes de que é necesario un traballo máis exhaustivo e prolongado no tempo que permita o debate conxunto co alumnado, que os relacione coa historia e o pasado da lingua... quedou demostrado como un ensino diferente da lingua galega presenta uns beneficios que, da forma tradicional ou coa lectura superficial que se tende a realizar do currículo, non chegamos a producir.

De forma moderada vendo os datos obtidos, podemos afirmar a consecución do obxectivo principal deste proxecto, que era precisamente descubrir a realidade da situación que a nivel educativo presenta a nosa lingua. Tendo en

conta que toda a investigación foi feita a escala reducida, quedando moitos puntos de vista e outras representacións sen poder analizar, do mesmo xeito, a situación extrema na que se levou a cabo a proposta innovadora por mor do Covid-19 tivo influencia nos resultados.

Sendo consecuentes coa situación e a labor realizada, cabe dicir que a voluntariedade da realización do proxecto fixo que o alumnado participante fose moito máis reducido do esperable ou desexable, ao igual que a súa propia realización por vía e-mail que dificultaron a relación co alumnado, a calidade e cantidade de *feedback*, a dimensión das propias actividades... basicamente, porque tiveron que ser feitas de maneira individual, cando sería moi interesante ter podido realizar este proxecto a nivel colectivo, onde o grupo-clase puidese debater e compartir experiencias e ideas propias que de seguro cambiarían o propio devir de todo o proxecto.

Queda moito por facer, esta investigación non é máis que unha gota máis que rega unha loita que se leva xermolando moito tempo e da que debemos facernos cada vez máis conscientes, é tarefa de todos e todas aprender onde están os límites da normativa e as nosas propias accións, porque a interpretación persoal que como profesionais lle deamos á lexislación sempre vai estar ligada á nosa intención e, se esta existe, con vontade, dedicación, paixón e vocación pódese conseguir levar ás aulas a educación de calidade que os nosos nenos e nenas merecen.

Elas e eles están desexando coñecer o mundo no que se desenvolven, aprender da cultura, da diversidade e a nivel lingüístico devecen por sentir, coñecer, saber e vivir unha lingua que xa lles é algo de seu, só necesitan unha motivación que os leve a descubrir o por qué desa identidade e lles permita sentila como parte do seu patrimonio inmaterial. Podemos mellorar xuntos e xuntas e si, debemos avanzar.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Arévalo, J. (2011). *Lenguas minoritarias y minorizadas*. Infotra (Blog de Tradución e Interpretación da biblioteca da USAL). Recuperado de: <https://infotra.wordpress.com/2011/04/27/lenguas-minoritarias-y-minorizadas/>
- Bello, C., Bernal, T., Lluva, C., Magarzo, J.L. e Zaragoza, P. (2015). *Lengua 6º Educación Primaria*. Madrid: Anaya
- Belmar, G. (2016). *Las lenguas minorizadas de Europa Occidental*. Recuperado de: https://www.academia.edu/13253927/Las_lenguas_minorizadas_de_Europa_Occidental_Spanish
- Bonnema, B. (2013). *Actitudes lingüísticas de alumnos frisonos hacia el frisón* (Trabajo fin de Máster). Universidade de Utrecht, Países Baixos. Recuperado de: <https://docplayer.es/42958710-Actitudes-linguisticas-de-alumnos-frisonos-hacia-el-frison.html>
- Broseta, T., Carril, A., Luna, S., March, L. e Toimil, A. (2012). *Lingua 4º Primaria*. Santiago de Compostela: Santillana Educación
- Calaforra, G. (2003). *Lengua y poder en las situaciones de minorización lingüística*. Recuperado de: <https://www.uv.es/~calaforr/CursColonia.pdf>
- Carrera, M. I. (1986). El Scots y su literatura: la búsqueda de una identidad nacional en una lengua minoritaria. *Revista de la Facultad de Filología*, 36, p. 205-222. Recuperado de: <http://hdl.handle.net/10651/25832>
- Decreto 3/1983, do 15 de xuño, de normalización lingüística. Boletín Oficial del Estado (BOE). 14 de Xuño de 1983. Recuperado de: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=DOG-g-1983-90056>

Decreto 247/1995 do 14 de setembro, polo que se desenvolve a Lei 3/1983, de normalización lingüística, para a súa aplicación ó ensino en lingua galega nas ensinanzas de réxime xeral impartidas nos diferentes niveis non universitarios. Diario Oficial de Galicia (DOGA). 14 de Setembro de 1995. Páx. 6991 Recuperado de: https://www.xunta.gal/dog/Publicados/1995/19950915/Anuncio4366_gl.html

Decreto 79/2010, do 20 de maio, para o plurilingüismo no ensino non universitario de Galicia. Diario Oficial de Galicia (DOGA). 25 de Maio de 2010. Pp. 9242-9247. Recuperado de: <https://www.edu.xunta.gal/portal/node/939>

Decreto 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia. Diario Oficial de Galicia (DOGA). 9 de Setembro de 2014. Recuperado de: https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2014/20140909/AnuncioG0164-050914-0005_gl.html

Fundéu (2011). Linguas Minoritarias y Linguas Minorizadas [Mensaxe nun blog]. Fundéu BBVA. Recuperado de: <https://www.fundeu.es/recomendacion/linguas-minoritarias-y-linguas-minorizadas-52/>

González, M. (2008). O novo galego urbano. En Brea, H., Fernández, F., Regueira, X.L. *Cada palabra pesaba, cada palabra medía. Homenaxe a Antón Santamarina* (pp.363-374). Santiago de Compostela: USC.

González, M., Rodríguez, M., Fernández A., Loredó X. e Suárez, I. (2008). *Mapa sociolingüístico de Galicia 2004. Volume II: usos lingüísticos en Galicia*. A Coruña: Real Academia Galega. Recuperado de: <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/224>

- Hernández, C.R., Fernández, C. e Baptista, P. (1991). *Metodología de la investigación*. México: McGRAW- HILL. Recuperado de: https://www.uv.mx/personal/cbustamante/files/2011/06/Metodologia-de-la-Investigaci3n_Sampieri.pdf
- Honrado, A., Romero, C., Calderón, R., Mendoza, M., Belmonte, J., Rojo, P., Cerezo, C., López, P. e Romo, L. (2012). *Lengua Castellana 4º Primaria*. Madrid: Santillana Educación.
- Instituto galego de Estatística (27-09-2019). Enquisa estrutural a fogares. Persoas segundo a lingua na que falan habitualmente por sexo e idade. Galicia. Recuperado de: [http://www.ige.eu/igebdt/esqv.jsp?c=0206004&ruta=verTabla.jsp?OP=1&B=1&M=&COD=2954&R=4\[all\];1\[0\];0\[all\]&C=3\[0\];2\[2\]&F=&S=998:12&SCF=](http://www.ige.eu/igebdt/esqv.jsp?c=0206004&ruta=verTabla.jsp?OP=1&B=1&M=&COD=2954&R=4[all];1[0];0[all]&C=3[0];2[2]&F=&S=998:12&SCF=)
- Macafee, C. e Aitken, A. J. (2002) 'A history of Scots to 1700'. *A Dictionary of the Older Scottish Tongue* vol. XII, xxix-clvii. Recuperado de: <https://dsl.ac.uk/about-scots/history-of-scots/>
- Monje, C.A. (2011). *Metodología de la investigación cuantitativa y cualitativa (Guía didáctica)*. Neiva: Universidad Surcolombiana. Recuperado de: <https://www.uv.mx/rmipe/files/2017/02/Guia-didactica-metodologia-de-la-investigacion.pdf>
- Monteagudo, H. (1999). *Historia Social da lingua galega*. Vigo: Galaxia.
- Monteagudo, H., Loredó, X., Vázquez, M. e Real Academia Galega (2018). *Lingua e sociedade en Galicia. Resumo de resultados: 1992 – 2016*. Betanzos: Real Academia Galega. Recuperado de: <http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/327>
- Montes C., Martínez U. e Sánchez, X. (2015). *Lingua 6º Educación Primaria*. Madrid: Anaya

Munjeri, D. (2004). Patrimonio Material e Inmaterial: de la Diferencia a la Convergencia. *Museum international*, 6(221-222), 13-22. Recuperado de: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000135852_spa

Organización das Nacións Unidas para a Educación, a Ciencia e a Cultura (2011). *The 2003 Convention*. Kit of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Recuperado de: <https://ich.unesco.org/en/kit#2>

Pardo de Neyra, X. (2012). *Lingua, ensino e sociedade: os inicios da Sociolingüística galega contemporánea ou Consideraciones sobre la decadencia y la rehabilitación de la lengua gallega. O nacemento da Didáctica da lingua galega no ámbito do Novecentismo*. Santiago de Compostela: Follas Novas

Quecedo, Mª R. e Castaño, C.M.(2002). Introducción a la metodología de investigación cualitativa. *Revista de psicodidáctica*. Núm.14, 5-40. Recuperado de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=739292>

Real Academia Galega (2012). Dicionario da Real Academia Galega. Recuperado de: <https://academia.gal/dicionario>

Zanlongo, B. (s.d.). *Patrimonio cultural inmaterial*. Centro de Integración, Cooperación y Desarrollo Internacional. Recuperado de: https://moodle2.unid.edu.mx/dts_cursos_md/lic/AET/PT/AM/05/Patrimonio_inmaterial.pdf

ANEXO I

Criterios		Anaya 4º E.P,	Santillana 6º E.P.
Modelo de ensino-aprendizaxe predominante		Modelo de transmisión-recepción	Modelo de transmisión-recepción
Deseño da Unidade Didáctica	Lectura Inicial	SI	SI
	Comprensión lectora	SI	SI
	Vocabulario	SI	SI
	Gramática	SI	SI
	Ortografía	SI	SI
	Expresión oral	SI	NON
	Literatura	NON	SI
	Repaso unidade	SI	SI
	Expresión escrita	S	SI
	Outras actividades	SI	SI
Tipo actividades	Pregunta-resposta	SI	SI
	Completar	SI	SI
	Repetición	SI	SI
	Producción propia	SI	SI
	Investigación	Superficialmente	SI, pero non sobre a minorización
	Opinión/reflexión	NON	Superficialmente
Existencia de actividades de reflexión sobre a problemática da lingua galega e de apropiación cultural		NON	Superficialmente

Táboa 1. Organización e estrutura do ensino da lingua galega a través dos libros de texto. Fonte:

Elaboración Propia.

ANEXO II

Enquisa sobre a visión do ensino da lingua galega por parte dos docentes

A LINGUA GALEGA NAS AULAS

Este cuestionario tenta recadar información sobre a presenza da lingua galega nas aulas e, máis en profundidade, sobre como se presenta a lingua nas clases.

Vai dirixido a todos os docentes, especialmente da área de lingua galega e Ciencias Sociais. A forma de cubrilo é moi sinxela, pois consta dunhas preguntas pechadas de si/non, preguntas pechadas de múltiple escolla e outras abertas que se cumprimentarán escribindo unha resposta curta.

Esta enquisa forma parte dun traballo de investigación para o traballo de Fin de Grao do Grao en Mestre/a de Educación Primaria, impartido pola Universidade de Santiago de Compostela.

Todos os datos aportados neste cuestionario contarán cun tratamento totalmente confidencial, por este motivo, o traballo final que xurda a partir da información recollida xamais presentará ningún dato informativo sobre a orixe exacta dos datos extraídos.

1. En que curso imparte vostede clase?

- Educación Infantil
- 1º Educación Primaria
- 2º Educación Primaria
- 3º Educación Primaria
- 4º Educación Primaria
- 5º Educación Primaria
- 6º Educación Primaria
- ESO
- Outro:

2. Onde imparte clase?

- Centro educativo de titularidade pública
- Centro educativo de titularidade privada

- Centro educativo de titularidade concertada
3. En que tipo de centro imparte vostede clase?
 - Centro Urbano
 - Centro rural
 4. Considera a lingua galega unha ferramenta útil?
 - Si
 - Non
 5. Que idioma fala vostede de forma habitual/ fóra das aulas?
 - lingua galega
 - lingua castelá
 - Outro:
 6. Cal é o idioma maioritario que considera que prima na súa aula?
 - lingua galega
 - lingua castelá
 - Outro:
 7. É isto o habitual, todos os anos se segue esa maioría?
 - Si
 - Non
 8. Emprega habitualmente libros de texto na súa aula?
 - Si
 - Non

* Se a resposta anterior foi SI, cal é a editorial que soe empregar?

- Anaya
 - Santillana
 - VicensVives
 - Outra:
9. Cre que o sistema educativo aposta por un ensino galego?
 - Si
 - Non
 - Si, pero:
 - Non, pero:

10. Que aspectos da lingua galega prima máis nas súas clases?

- Aspectos gramaticais, ortográficos e normativos
- Aspectos literarios: autores, obras, literatura no noso idioma
- Aspectos históricos: análise historia de Galicia, historia da lingua, estudos sobre a situación lingüística actual.

11. Considera que os nenos e nenas coñecen a situación de lingua minorizada do galego e as súas vicisitudes históricas.?

- Si
- Non
- Outra:

12. Realiza actividades na súa aula encamiñadas á promoción da lingua? Pode poñer exemplos de ser o caso.

13. Considera a educación como uns instrumento válido para a conservación e normalización da lingua?

- Si, totalmente
- Non
- Si, pero dependendo da actitude e disposición dos docentes
- Outra:

14. Comparando a lingua galega coa lingua catalá, cal considera que está mellor considerada/valorada a nivel social?

- A lingua galega.
- A lingua catalá.

15. Cal cre que é o futuro da lingua galega?

- Chegará un momento no que non se fale nin se empregue na vida cotiá e quede relegado a aspectos lexislativos.
- Manterase como agora, falado por uns poucos e descoñecido por outros tantos.
- Desaparecerá totalmente.
- Evolucionará fusionándose co castelán e dando unha nova modalidade de lingua, que se poderá considerar dialecto do castelán.
- Outra:

16. Responda, se así o desexa, cal é a súa propia consideración e visión da lingua galega na educación:

17. Outras valoracións/reflexións sobre o tema de estudo que queira aportar:

MOITAS GRAZAS POLA SÚA COLABORACIÓN

ANEXO III

Enquisa sobre a visión do ensino da lingua galega por parte do alumnado

Estamos a tempo, xuntos!

Como ven as nenas e nenos a lingua galega?

INSTRUCCIÓNS PARA PAIS, NAIS, TITORES LEGAIS:

A continuación, preséntase un breve cuestionario que tenta recadar información acerca da apreciación que os nenos e nenas manteñen con respecto á lingua galega. Por este motivo está dirixido aos nenos e nenas e son eles os que deben cubri-lo, co consentimento dos pais, nais e/ou titores legais, que tamén poderán prestar a súa axuda nas respostas.

Este cuestionario forma parte dun traballo de investigación para un Traballo de Fin de Grao do Grao en Mestre/a de Educación Primaria, impartido pola Universidade de Santiago de Compostela.

As preguntas que se atoparan a continuación os seus nenos e nenas son, na súa maioría, preguntas pechadas de Si/Non ou de resposta múltiple, tamén existen algunhas preguntas de resposta curta na que eles e elas se poderán expresar para dar a súa opinión. Para contextualizar aos nenos e nenas nas preguntas que se lle formulan, algunhas están ligadas á visualización dun vídeo de 2' 50" realizado polo alumnado de Ciencias da Educación no ano 2017 que xa se atopa inserido no cuestionario.

INSTRUCCIÓNS PARA NENOS E NENAS:

Ola nenos e nenas! A continuación, tedes ante vós catorce preguntas que vos pido por favor que me axudedes a cubrir.

Son moi sinxelas, tan só tedes que escoller a opción que máis vos guste e sexa verdade, tamén hai algunhas nas que poderedes escribir o que pensades e dar-me a vosa opinión.

Axudádes-me? Pois imos alá, seguides lendo...

-
1. En que curso estás?

- 1º EP
- 2ºEP
- 3ºEP
- 4ºEP
- 5ºEP
- 6EP
- ESO

2. Que idioma falas habitualmente?

- lingua galega
- lingua castelá

3. Gústanche as túas clases de lingua galega?

- Si
- Non

4. Fóra da escola falas galego con alguén?

- Si
- Non

5. Mira este vídeo (vídeo dos alumnos da ESO) e responde ás seguintes preguntas:

- Algunha vez te trataron como á chica do vídeo por falar galego?
 - Si
 - Non
- Algunha vez viches que trataran a alguén así? Podes preguntar na casa para que che axuden a cubrir esta pregunta, igual eles si coñecen a alguén!
 - Si
 - Non
 - Outra
- Cres que se debe tratar así á xente por falar a lingua galega?
 - Si
 - Non
 - Outra

6. Imaxínaste que un día te levantas e xa ninguén fala nin sabe que é a lingua galega, gustaríache?
- Si
 - Non
7. Gustaríache facer unha viaxe no tempo e saber como falaban e vivían fai 750 anos?
- Si, ten que ser moi curioso
 - Non, o que falaban no pasado non me importa.
8. Utilizas libro de texto na clase de lingua galega?
- Si
 - Non
9. Gustaríache realizar máis debates, traballos en grupo e actividades de investigación na escola?
- Si
 - Non
10. Algunha vez che falaron na clase da perda de falantes e decadencia da lingua galega?
- Si
 - Non
11. Que é o que máis che ensinan na clase de lingua galega?
- Historia de Galicia e curiosidades da lingua.
 - Gramática e léxico (verbos, pronomes, preposicións, tipos de oracións, normas ortográficas...)
 - Literatura (autores e obras da nosa lingua)
 - Outra:
12. Como de útiles cres que son os aprendizaxes que adquires nas túas clases de lingua galega?
- Nada útiles
 - Pouco útiles
 - Algo útiles
 - Bastante útiles

- Moi útiles

13. Cres que a lingua galega é importante?

- Si
- Non
- Outra:

14. Cal cres que é o futuro da lingua galega? Será só cousa de intelectuais, falarémola todos, morrerá e ninguén a falará...

AQUÍ PODES ESCRIBIRME O QUE QUEIRAS SOBRE O QUE PENSES DO GALEGO, DA ESCOLA E DO QUE DESEXES 😊

MOITAS GRAZAS POLA VOSA COLABORACIÓN

ANEXO IV

Enquisa formulada aos participantes da proposta de actuación innovadora

ESTAMOS XUNTOS NISTO!

Moitas grazas por ter participado nesta aventura lingüística, a continuación para poñer o punto e final desta aventura, hai unhas preguntas para responder moi rápido que resumen todo o que fixemos, ánimo a cubrilas?

1. Que lingua falas normalmente?
 - a. lingua galega
 - b. lingua castelá
2. Fóra da escola falas galego con alguén?
 - a. Si
 - b. Non
3. Coñecías todo o que fomos presentando nas diferentes actividades realizadas?
 - a. Si
 - b. Non
4. Gustouche o proxecto?
 - a. Si, resultoume interesante.
 - b. Non, foi moi aburrido.
5. Cres que a lingua galega é importante?
 - a. Si
 - b. Non
 - c. Outra:
6. Gustaríache continuar e indagar neste tema noutras clases?
 - a. Si
 - b. Non
 - c. Outra:
7. Que emocións ou sentimentos fuches tendo ao longo de toda esta aventura lingüística?

8. Que significa para ti agora a lingua galega?

AQUÍ PODES ESCRIBIRME O QUE QUEIRAS SOBRE O QUE PENSES DO
GALEGO, DA ESCOLA E DO QUE DESEXES CON RESPECTO Á LINGUA
GALEGA 😊

MOITAS GRAZAS POLA VOSA COLABORACIÓN